

De Weg naar Gelijkheid

‘Linkse’ radicalisering in Engeland en Frankrijk tijdens de revoluties van 1642 – 1660
en 1789 – 1799.

Abstract

In dit werk worden de radicaliseringsprocessen vergeleken van ‘linkse’ radicale bewegingen ten tijde van de twee belangrijkste revoluties van de Vroegmoderne Tijd, de Engelse en Franse revoluties. In het geval van de Engelse Revolutie zal er worden gekeken naar de *Levellers* en de *Diggers* en voor de Franse Revoluties zullen de *Hébertistes* en *Les Égaux* bekeken worden. Om een waardevolle vergelijking te kunnen maken wordt er gebruik gemaakt van *path dependency* theorie, wat de vergelijking structuur geeft. De *Levellers* ontwikkelden na hun ontstaan steeds radicalere ideeën over gelijkheid in de samenleving en werden steeds harder tegenover de regering. Ook groeide hun aanhang hard. De *Diggers* ontwikkelden na de verplaatsing van hun commune ook radicalere ideeën, door het verzet waar ze doorlopend mee te maken hadden. Ondanks hun geringe aantal, werden ze uiteindelijk wel als bedreiging gezien vanwege hun radicaliserende ideeën. De *Hébertistes* hadden voor hun groeiende invloed na de moord op Marat al radicale ideeën, die daarna eigenlijk nauwelijks veranderden. Wel radicaliseerde de schaal waarop hun ideeën toegepast konden en moesten worden. *Les Égaux* hadden net als de *Hébertistes* al een duidelijke ideologie voor de sluiting van hun club. Hierna radicaliseerde de beweging door het plannen van een complot en het toewerken naar een opstand tegen de regering. Er zijn veel overeenkomsten tussen de radicaliseringsprocessen, maar het Engelse radicaliseringsproces draait voornamelijk om ideeën en het Franse proces veel meer om groeiende invloed en het toepassen van deze ideeën. Dit maakt dat de twee radicaliseringsprocessen aanzienlijk anders zijn.

19 juni 2023

Maurits Luiten, 5860083

Begeleider: Lars Behrisch

Aantal woorden: 12.159

Inhoudsopgave

Abstract	1
1. Inleiding	4
2. Engeland	8
2.1 De Engelse Revolutie van 1649 - 1650	8
2.1.1 Constitutionele Monarchie (tot maart 1649)	8
2.1.2 <i>Rump Parliament</i> (vanaf maart 1649)	8
2.2 <i>Levellers</i>	10
2.2.1 De <i>Independents</i> en de latere <i>Levellers</i>	10
2.2.2 Het <i>New Model Army</i> en de <i>Agreement of the People</i>	12
2.2.3 <i>Pride's Purge</i>	14
2.2.4 Verzet en Opstand	15
2.3 <i>Diggers</i>	17
2.3.1 St. George's Hill en de <i>Standard Advance</i>	17
2.3.2 Cobham	20
2.3.3 De Laatste Aanval	21
3. Frankrijk	23
3.1 De Franse Revolutie van 1792 - 1797	23
3.1.1 Constitutionele Monarchie (tot september 1792)	23
3.1.2 <i>Convention Nationale</i> (september 1792 – juni 1793)	24
3.1.3 <i>Comité de Salut Public</i> (juni 1793 – juli 1794)	25
3.1.4 <i>Convention Nationale</i> (juli 1794 tot oktober 1795)	29
3.1.5 Het <i>Directoire</i> (vanaf oktober 1795)	30
3.2 <i>Hébertistes</i>	31
3.2.1 De Weg naar Invloed	31
3.2.2 De Dood van Marat	32
3.2.3 <i>Comité de Salut Public</i>	33

3.3 <i>Les Égaux</i>	36
3.3.1 De Revolutie van een Dode Man	36
3.3.2 De Sluiting van de Clubs	37
3.3.3 <i>Conjuration des Égaux</i>	38
4. Vergelijking	41
5. Conclusie	43
6. Bibliografie	44
6.1 Primair	44
6.2 Secundair	44

1. Inleiding

*“Tu nous créas pour être égaux
Nature, ô bienfaisante mère!
Pourquoi des biens et des travaux
L'inégalité meurtrière?*

*Pourquoi mille esclaves rampants
Autour de quatre à cinq despotes
Pourquoi des petits et des grands ?
Levez-vous braves sans-culottes.”¹*

“Je hebt ons gemaakt om gelijk te zijn”, “Moordende ongelijkheid” en “Sta op dappere sans culottes”. Hoewel deze teksten niet zouden misstaan in een Oost-Duits partijlied, zijn ze aan het einde van de 18e eeuw geschreven voor een proto-socialistische beweging uit de Franse Revolutie – *Les Égaux*. In het lied genaamd *La Chanson des Égaux* wordt gezongen over burgers die in opstand moeten komen tegen de elite en over een ondragelijke ongelijkheid die aangepakt moet worden. Ondanks het feit dat de politieke term ‘links’ nog niet bestond in de Vroegmoderne Tijd, ontstonden er in die tijd wel meerdere groeperingen die nu ‘radicaal links’ genoemd zouden worden.

Door de tijd heen zijn er vele revoluties geweest die de geschiedenis in een stroomversnelling hebben gebracht. Een opvallend terugkerend fenomeen is het feit dat er in nagenoeg alle gevallen radicale groeperingen zijn binnen een revolutie, die van mening waren dat de dominante beweging niet ver genoeg ging. Zo hadden de Bolsjewieken na de revolutie van 1917 te maken met de nog radicalere Maximalisten, die van mening waren dat alle macht direct naar de kleine boeren en de arbeiders overgeheveld moest worden. Gedurende de Russische Revolutie, en daarna, is een doorlopend proces van radicalisering te zien. Nieuwe stromingen kwamen op en bestaande stromingen werden radicaler.²

Voordat we over kunnen gaan op een verdere uiteenzetting en analyse van het onderwerp, vereist de hier gebruikte terminologie enige toelichting. Veel socialistische termen zoals we ze vandaag de dag kennen, bestonden nog niet in de tijd van de Engelse en Franse revoluties. Om toch

---

¹ Charles Germain, *La Chanson des Égaux*, (Parijs, 1796).

² Léon Trotski, *Geschiedenis der Russische Revolutie*, (1930), vert. Johan Valkhof, (Amsterdam, 1936), p. 338.

een coherent beeld te krijgen van de bestaande ideeën uit beide periodes, zal ik vooral gebruik maken van de gangbare terminologie die haar bekendheid heeft verkregen door onder andere de werken van Karl Marx en Friedrich Engels. Als er besloten is tot het gebruiken van later ontstane termen zal dat bij het eerste gebruik binnen elke context vermeld worden. Ook zal er gedurende dit werk gebruik gemaakt worden van de politieke duidingen ‘links’ en ‘rechts’, welke pas ontstonden ten tijden van de Franse Revolutie. Deze termen worden gehanteerd omdat de relevante groeperingen grotendeels volgens deze duiding in te delen zijn en het de tekst als geheel overzichtelijker maakt.

Het is vervolgens van belang om duidelijk te maken wat de definitie van ‘radicaal’ is. Max Weber definieerde radicaliteit als een kijk op de maatschappij die op cruciale wijze verschilt van de sociaal geaccepteerde en politiek opgelegde ideeën.³ Radicale bewegingen hebben vergaande ideeën over politieke en sociale verandering. Deze verandering hoeft niet altijd gepaard te gaan met geweld en kan ook bewerkstelligd worden binnen het bestaande politieke bestel.⁴ Met het proces van radicalisering wordt in dit werk bedoeld dat bestaande groeperingen gedurende een periode steeds radicaler worden.

Om de radicalisering van vroegmoderne ‘linkse’ politieke bewegingen te bestuderen worden de Engelse Revoluties van 1640 tot 1660 vergeleken met de Franse Revolutie van 1789 tot 1799. Er zijn zekere parallellen tussen de beide revoluties en de betrokken partijen. Het gaat in beide gevallen om een revolutie met de executie van de monarch en de oprichting van een republiek tot gevolg. Aan de ‘linkerzijde’ bevonden zich in beide gevallen meerdere radicale groeperingen die – in meer of mindere mate – verder wilden gaan dan de heersende partijen. De belangrijkste verschillen tussen de twee revoluties zijn het extreme karakter van een deel van de Franse regeringen en de constante paranoia van de Franse regeringen in de hier behandelde tijdsperiode. Het is ook interessant om te kijken of er naast deze verschillen ook verschillen zijn in de radicaliseringsprocessen van de ‘linkse’ bewegingen.

Voor de Engelse Revolutie zijn de twee gekozen bewegingen de *Levellers* en de *Diggers*. De eerste beweging heeft na de eerste Engelse burgeroorlog van 1642 tot 1646 invloed gehad op politieke ontwikkelingen in Engeland, met ideeën over gelijkheid voor de wet, een representatieve overheid en religieuze tolerantie.⁵ Ondanks heersende discussie onder historici over het begin van de *Levellers*, is hier gekozen voor de lente van 1647, omdat dit mijns inziens belangrijke context biedt over de latere

---

³ Egon Bittner, *Radicalism and the Organization of Radical Movements*, in *American Sociological Review*, Vol.28:6, (Washington D.C., 1963), p. 928.

⁴ Lars Nickolson, Naomi van Bergen, Allard Feddes, Liesbeth Mann & Bertjan Doosje, *Extremistisch Denken en Doen: Een systematische studie van empirische bevindingen over het radicaliseringsproces*, (Den Haag, 2021), p. 15.

⁵ Rachel Foxley, *The Levellers: Radical Political Thought in the English Revolution*, (Manchester, 2015), p. 1.

positie van de beweging.⁶ De *Diggers* streefden naar de afschaffing van menselijke dienstbaarheid en bezit en stichtte meerdere communes.⁷ De Engelse casus begint met de uitbreiding van de gematigde macht in juni 1647 en eindigt met de vernietiging van de *Digger*-commune in Cobham in april 1650.

In de Franse casus zijn de behandelde bewegingen de *Hébertistes* en *Les Égaux*. De *Hébertistes* wilden een einde maken aan handelsmonopolies en de hamsteraars van levensmiddelen bestraffen.⁸ Ze waren grote aanjagers van de Terreur en geloofden dat alles geoorloofd was om de Revolutie te beschermen.⁹ *Les Égaux* probeerden in 1796 een samenzwering van de grond te krijgen met als doel het creëren van een ‘maatschappij van gelijken’, waar iedereen gelijke rechten had en de opbrengsten van arbeid eerlijk verdeeld zouden worden.¹⁰ De Franse casus begint met het voorzitterschap van Jacques Hébert van de *Cordeliers* club in juli 1792 en eindigt met het einde van *Les Égaux* in mei 1797.

Belangrijk is dat de zittende revolutionaire macht in deze periodes ook ‘radicaal’ was in vergelijking met de machthebbers voor de revolutie en hun ideeën al (deels) heeft kunnen doorvoeren. Als gevolg hiervan zijn ze op het moment van regeren niet meer geheel ‘radicaal’ volgens de hier gehanteerde definitie van Weber.¹¹ Ze hebben in deze casussen hun kijk op de maatschappij opgelegd, al is deze niet altijd algemeen geaccepteerd.

De vraag die behandeld wordt is of ‘linkse’ radicale bewegingen in de twee gekozen revoluties een vergelijkbaar radicaliseringsproces hebben doorgemaakt. Om de analyse van deze processen structuur te geven heb ik de radicalisering van de gekozen ‘linkse’ bewegingen bekeken in het licht van *path dependency* theorie. Hiervoor zal ik Matthew Lange’s uitleg van de theorie uiteenzetten. Binnen deze theorie zijn er twee belangrijke onderdelen: een *critical juncture* en de versterkingen van het proces dat tijdens een *critical juncture* is begonnen. Een *critical juncture* is volgens Lange een moment waarop een causale kracht een casus een bepaalde kant op beweegt, die significant verschilt van de situatie voor de *critical juncture*. De versterking van het proces betekent dat er na de *critical juncture* een *causal sequence* begint, die zichzelf versterkt en de terugkeer naar de originele situatie en eerder beschikbare opties onmogelijk maakt.¹²

---

⁶ Gary De Krey, *Following the Levellers, Volume One*, (Londen, 2017), p. 105.

⁷ Geoff Kennedy, *Digger Radicalism and Agrarian Capitalism*, in *Historical Materialism*, Vol. 14:3, (Leiden, 2006), p. 114.

⁸ Sylvia Neeley, *A Concise History of the French Revolution*, (Plymouth, 2008), p. 191.

⁹ Robert Palmer & Isser Woloch, *Twelve Who Ruled: The Year of Terror in the French Revolution*, (Princeton, 2005), p. 58.

¹⁰ Philip Dingeldey, *Von unmittelbarer Demokratie zur Repräsentation; Eine Ideengeschichte der großen bürgerlichen Revolutionen*, (Wetzlar, 2022), p. 284.

¹¹ Bittner, *Radicalism and the Organization of Radical Movements*, p. 928.

¹² Matthew Lange, *Comparative Historical Methods*, (Londen, 2012), p. 69.

De versterking van een *critical juncture* gebeurt volgens Lange aan de hand van vier mechanismen: rationele keuze, macht, cognitiviteit en normen. Bij rationale keuze is de prijs van verandering veel groter dan de prijs van het behouden van de situatie. Bij het machtsmechanisme hebben machtige elementen belang bij het behouden van de situatie en zullen ze alles inzetten om deze status quo te behouden. Het cognitieve mechanisme komt op als actoren *cognitive blinders* hebben, wat betekent dat ze geen alternatief op de status quo zien en deze daardoor accepteren. Tot slot versterken normen *path dependency* als individuen de situatie normatief wenselijk zien en deze daarom willen behouden. Wanneer *path dependency* op een causaal narratief gebruikt wordt, zijn er drie periodes te onderscheiden: *pre-critical juncture*, *critical juncture* en *post-critical juncture*.¹³ Om het radicaliseringsproces van de bewegingen te analyseren, identificeer ik in de ontwikkelingen van de bewegingen *critical junctures* en hun versterkingsmechanismen.

Beide revoluties zullen in eerste instantie los van elkaar behandeld worden, met eerst de Engelse en vervolgens de Franse Revolutie. Elke revolutie zal beginnen met een overzicht van de politieke situatie binnen de gekozen tijdsperiodes, om vervolgens de radicale bewegingen uiteen te zetten. In het geval van de Engelse Revoluties zullen eerst de *Levellers* en daarna de *Diggers* behandeld worden en bij de Franse Revolutie eerst de *Hébertistes* en tot slot *Les Égaux*.

Aan de basis van dit onderzoek zullen voornamelijk manifesten, krantenartikelen en petitieën staan. In alle vier de gevallen zijn er dergelijke documenten gepubliceerd, die de ontwikkeling van het gedachtegoed en de houding van de bewegingen weergeven. Wat voor primaire bronnen er specifiek centraal staan verschilt per beweging. Bij de *Levellers* zijn dit voornamelijk petitieën, bij de *Diggers* grotendeels manifesten. In het geval van *Les Égaux* gaat het vooral om hun manifest en achteraf – door Phillippe Buonarroti – opgestelde uitwerkingen van het gedachtegoed. In het geval van de *Hébertistes* zullen de primaire bronnen voornamelijk bestaan uit zelf gepubliceerde krantenartikelen.

---

¹³ Lange, *Comparative Historical Methods*, pp. 69-70.

2. Engeland

2.1 De Engelse Revolutie van 1649 - 1650

2.1.1 Constitutionele Monarchie (tot maart 1649)

Na de burgeroorlog tussen het parlement en Charles I van 1642-1646, die eindigde in het gevangenschap van de koning, vergrootte de *Presbyterian*-fractie in de lente van 1647 haar macht in het *House of Commons*. Ze wilden het *New Model Army*, dat de burgeroorlog voor het parlement had gewonnen, ontmantelen en met Charles tot een overeenkomst komen met betrekking tot de inrichting van een nieuw politiek systeem. Dit zorgde echter voor grote onvrede bij de soldaten van het *New Model* en militante inwoners van Londen, die van mening waren dat de *Presbyterians* de overwinning van de burgeroorlog weggooiden.¹⁴

Het Parlement had de overeenkomst met Charles, die na de burgeroorlog was beloofd, aan het einde van 1647 nog niet kunnen bereiken. In combinatie met voortdurende hoge belastingen, zorgde deze gebroken belofte voor groeiende steun onder het volk voor het herstel van de Stuart-monarchie. Na het afwenden van een koningsgezinde invasie en het neerslaan van een royalistische opstand op 10 augustus 1648, bleef het parlement onderhandelen met de vastzittende vorst, wat zorgde voor een groeiende kloof tussen de gematigde politici in het parlement aan de ene kant en radicale burgers, soldaten en officieren aan de andere kant. In december zette het leger haar militaire macht in om het parlement te zuiveren van *Presbyterians* tijdens *Pride's Purge* en begon er een proces tegen de koning. Dit leidde in januari 1649 tot de executie van Charles en de afschaffing van het *House of Lords*.¹⁵

2.1.2 *Rump Parliament* (vanaf maart 1649)

Na *Pride's Purge* was de macht in handen van het *Rump Parliament* en de *Council of State*, waaruit de meeste *Presbyterians* gezuiverd waren. Pas in maart dat jaar schafte de *Rump* de monarchie officieel af en stichtte op 19 mei 1649 de *English Commonwealth*.¹⁶ Het uitvoerende orgaan van het Parlement was de *Council of State*.¹⁷ In de lente van 1649 brak er, na nieuwe geruchten over ontmanteling van het *New Model* en de executie van een radicale soldaat, grote onrust uit in verschillende eenheden van het leger, waarbij radicale soldaten en officieren in opstand kwamen

---

¹⁴ De Krey, *Following the Levellers*, p. 92.

¹⁵ Ibidem, pp. 190-191.

¹⁶ Blair Worden, *The English Civil Wars: 1640-1660*, (Londen, 2009), pp. 103-104.

¹⁷ Brandon Brux, *Usurper or Peacekeeper? Redefining Oliver Cromwell*, (Madisson, 2018), p. 14.

tegen de regering.¹⁸ Deze opstand werd uiteindelijk door Cromwell neergeslagen, waarna meerdere leiders van de opstand werden geëxecuteerd.¹⁹

Er waren binnen de *Rump* twee stromingen. De ene stroming vond dat de revolutie gevierd moest worden, de laatste royalistische elementen in de samenleving moesten worden uitgeroeid en het parlement opgebouwd moest worden uit mensen die trouw waren aan de *Commonwealth*. De andere stroming wilde minder ver gaan en bestaande instanties behouden. Deze laatste had in de *House of Commons* de meeste steun, maar de radicalere flank had de steun van het leger.²⁰

De *Rump* negeerde Cromwell's terughoudendheid op het gebied van hervormingen grotendeels en had vergaande plannen. De macht en rijkdom van de *Commonwealth* moest worden vergroot. In dit kader werden Ierland en Schotland geïncorporeerd op een manier dat Engeland er voordeel bij had en de nationale identiteit van beide landen ernstig verzwakte. Ook werden er wetten ingevoerd om handel makkelijker te maken voor Engelse handelaren en werden monopolies verzwakt.²¹

Economisch was de *Commonwealth* er aan het einde van 1640 zeer slecht aan toe. De oogsten waren zo slecht dat ze ook wel worden bestempeld als de slechtste opeenvolgende oogsten van de 17^e eeuw. Dit had als gevolg dat prijzen enorm stegen en de koopkracht van de armen kelderde. De regering werd opgeroepen om snel te handelen, omdat er gevreesd werd voor langdurige onzekerheid en radicaliserende burgers.²²

---

¹⁸ De Krey, *Following the Levellers*, p. 245.

¹⁹ Worden, *The English Civil Wars*, p. 106.

²⁰ Ibidem, p. 114.

²¹ Ibidem, pp. 117-119.

²² Steve Hindle, Dearth and the English Revolutions: The Harvest Crisis of 1647-50, in: *The Economic History Review*, Vol. 61, No. S1, (New Jersey, 2008), p. 67.

2.2 *Levellers*

2.2.1 De *Independents* en de latere *Levellers*

In de lente van 1647 bestonden de *Levellers* als politieke groepering nog niet. Wel waren de toekomstige leiders ervan – John Lilburne, Richard Overton en William Walwyn – al actief binnen de *Independents*. Deze groep verzette zich tegen pogingen van de *Presbyterians* om zoveel mogelijk de controle te herstellen die de vooroorlogse elite had over politieke en religieuze zaken. Binnen deze onafhankelijke alliantie behoorden Lilburne, Overton en Walwyn tot de radicale vleugel. Gedurende deze periode waren hun ideeën, waar de *Leveller*-beweging op gebaseerd zou worden, al grotendeels uitgewerkt. Hun radicalisme binnen de *Independents* zorgde voor onrust bij de politieke leiders van het parlementaire leger – met Oliver Cromwell en Thomas Fairfax als belangrijkste personen – en de kloof tussen gematigde en radicale *Independents* werd steeds groter.²³

Het ideaal van de radicale beweging was een uitbreiding van de representatie voor mannen, het recht om eigen land te bewerken en daadwerkelijke controle te hebben over het eigen leven.²⁴ In het verlengde hiervan wilden ze dan ook dat de grip van priesters, advocaten en handelsmonopolisten op het volk verdween. Wetten en kerkdiensten waren grotendeels alleen beschikbaar in het Latijn, wat het voor de gewone burger vrijwel onmogelijk maakte om zelf wetten en teksten te interpreteren. De wet en het geloof moesten in het Engels toegankelijk worden, zodat iedereen diens eigen verlossing kon begrijpen en de eigen rechten kon verdedigen. Handelsmonopolies moesten bestreden worden, om te zorgen dat benodigde goederen voor een eerlijke prijs voor iedereen beschikbaar waren.²⁵ In juni 1646 schreef Lilburne in zijn werk *The Free-man's Freedom Vindicated*:

*“[all human beings] are, and were by nature all equal and alike in power, dignity, authority, and majesty, none of them having (by nature) any authority, dominion or majesterial power, one over or above another”.*²⁶

In deze tekst zegt Lilburne dat God de mens gelijk heeft geschapen en de macht heeft gegeven over alle andere wezens, maar niet over elkaar en onder zijn autoriteit. Hij geloofde dat God de enige legitieme absolute heerser was. Overton had vergelijkbare ideeën, maar stelde God haast gelijk aan de natuur. In de natuur zag hij goddelijke intentie en een bewijs van de ondergeschiktheid van de mens aan deze goddelijkheid.²⁷ Het idee van de gelijkheid van de mens speelt een centrale rol in het

---

²³ De Krey, *Following the Levellers*, pp. 95-96.

²⁴ William Pelz, *A People's History of Modern Europe*, (Londen, 2016), pp. 37-38.

²⁵ Foxley, *The Levellers*, p. 13.

²⁶ John Lilburne, *The Free-man's Freedom Vindicated*, (Londen, 1646), p. 11.

²⁷ Foxley, *The Levellers*, p. 23.

gedachtengoed van de *Levellers*. Het is wel van belang om te onthouden dat dit vooral gaat over de gelijkheid van mannen in de samenleving.

In de *Remonstrance of Many Thousand Citizens*, dat werd gepubliceerd in juli 1646, beschreef Overton voor het eerst globaal het gedachtengoed van de toekomstige beweging. In het document werd opgeroepen om het vetorecht en de juridische privileges van het *House of Lords* af te schaffen, samen met hun zitting als onafhankelijke kamer. Ze waren fervent voorstander van een politiek stelsel met één, direct verkozen kamer. Daarnaast werd er ook benadrukt dat een natie gelukkig kon zijn zonder een koning. Het standpunt tegen de koning verharde met de publicatie van *Regall Tyrannie Discovered* in januari 1647.²⁸ Hierin stelde Lilburne dat:

*“The Tyrannie of the Kings of England, from [...] William the Invader and Robber, and Tyrant, alias the Conqueror, to this present King Charles, Who is plainly proved to be worse, and more tyrannical then any of his Predecessors, and deserves a more severe punishment from the hands of this present Parliament, then either of the dethroned Kings [...] He being the greatest Delinquent in the three Kingdoms [...].”*²⁹

Het moge duidelijk zijn dat de aanstaande *Levellers* niet achter de voortdurende onderhandelingen van de *Presbyterians* met de koning stonden en hem zagen als misdadiger. Dat het Parlement met hem bleef onderhandelen viel bij de radicale *Independents* slecht en zorgde ervoor dat de regering in hun ogen slechts een wisseling van personen vergeleken met de ‘koninklijke dictatuur’.³⁰

De *Levellers* wilden de macht van de elite op het Parlement verminderen en waren van mening dat het volk meer invloed zou moeten hebben. Ze wilden daarom een uitbreiding van het stemrecht, alhoewel er onenigheid was over de vraag of het uitgebreid moest worden naar alle mannelijke burgers.³¹ Het Parlement moest in hun ogen representatiever worden voor de vrije man en iedereen die had gevochten voor het Parlement en aan hen ook verantwoording afleggen.³²

We zien dat de latere *Leveller*-leiders al vanaf 1646 een duidelijk idee hebben over hoe de maatschappij er uit zou moeten zien. De mens was gelijk geschapen en iedereen zou daarom ook gelijke rechten moeten hebben. Er moest meer representativiteit komen in het Parlement door een uitbreiding van het stemrecht en de onderhandelingen met de koning moesten stoppen. Charles was

---

²⁸ Foxley, *The Levellers*, p. 12.

²⁹ John Lilburne, *Regal Tyrannie discovered: OR, A Discourse, shewing that all lawfull (approbational) instituted power by God amongst men, is by common agreement, and mutual consent*, (Londen, 1647).

³⁰ Worden, *The English Civil Wars*, p. 106.

³¹ *Ibidem*, p. 94.

³² Christopher Hill, *The Century of Revolution; 1603-1704*, (New York, 1961), p. 176.

in hun ogen een misdadiger, die gestraft moest worden en geen macht meer zou mogen uitoefenen. Daarnaast was de koning ook het ultieme voorbeeld van de ongelijke verdeling van rechten. Het Engels moest ook vaker gebruikt worden, in plaats van Latijn, om het volk de kans te geven zelf te kunnen oordelen over geloof en wetten. In het begin van 1647 waren de ideeën die aan de basis van de latere *Levellers* zouden staan, grotendeels vormgegeven. Er miste alleen nog een duidelijke achterban om deze idealen te verspreiden en bewerkstelligen.

2.2.2 Het *New Model Army* en de *Agreement of the People*

In de lente van 1647 riepen Lilburne en Overton vanuit de gevangenis het volk op om het Parlement, waarin de *Presbyterians* hun macht probeerden te vergroten, verantwoordelijk te houden voor hun keuzes. In deze oproep stonden echter geen duidelijke aanwijzingen, maar het kan worden gezien als oproep tot een opstand. Tegelijkertijd probeerden de leiders van de latere *Levellers* de steun te krijgen van het *New Model Army*, dat geconfronteerd werd met een Parlement dat het leger wilde ontmantelen. Dit werd door aanhangers van de ideeën van Lilburne en Overton gezien als verraad, wat de belangen van de *Levellers* en het leger verenigde.³³

In het *New Model Army* werden woordvoerders gekozen voor de regimenten, waarvan velen fervent aanhanger waren van het gedachtegoed van Lilburne, Overton en Walwyn. Deze woordvoerders eisten de oprichting van een *General Council* binnen het leger, die zou bestaan uit hoge officieren en vertegenwoordigers van de lagere officieren en soldaten. In juni 1647 verklaarde deze *General Council* dat het *New Model Army* niet slechts een huurlingenleger was, maar was opgericht om de rechten van het volk te beschermen. In juli 1647 ontvluchtten *Independent* parlamentsleden de hoofdstad om de bescherming van het leger te zoeken, uit angst voor zuiveringen van de *Presbyterians*. Het *New Model Army* bezette in reactie hierop Londen en Westminster op 5 en 6 augustus en herstelde gevluchte *Independents* in hun functie.³⁴

In de periode die volgde op de acties van het leger groeide de kloof tussen radicale en gematigde *Independents*. De gematigde leiders van de beweging en het leger – met Cromwell als belangrijkste voorman – bleven onderhandelden met Charles, zonder het volk te raadplegen over een gewenste uitkomst. Dit gaf radicale elementen in de *Independents* en het leger reden om te geloven dat deze gematigden vooral een gunstige uitkomst voor zichzelf wilden.³⁵

---

³³ Foxley, *The Levellers*, pp. 11-12.

³⁴ De Krey, *Following the Levellers*, pp. 106-114.

³⁵ *Ibidem*, pp. 130-132.

In *The Case of the Armie Truly Stated* – dat in oktober 1647 aan de *General Council* werd voorgelegd – werd door ‘links-radicalen’ soldaten en Londenaren hun onvrede geuit. De belangrijkste klachten waren het afdwalen van het leger van haar beginwaarden, het niet handhaven van het recht van burgers en soldaten om verzoeken in te dienen en het feit dat *Presbyterians* die betrokken waren bij de zuiveringen in juli nog steeds in het Parlement zaten. Het leek er in hun ogen op dat Charles terug zou keren naar zijn oorspronkelijke machtspositie en het leger niet op zou komen voor de nationale belangen, vrijheden en rechten. Naast deze aanklachten werden er ook voorstellen gedaan om bijvoorbeeld monopolies af te schaffen en het stemrecht te vergroten. Tot slot werd er ook genoemd dat het *House of Commons* de “*opperste macht had als de vertegenwoordigers van het volk*”. Het is onduidelijk hoeveel de *Levellers* direct te maken hadden met de *Case*, maar ze zijn in ieder geval van grote invloed geweest op de indieners.³⁶

Aan het einde van oktober 1647 liepen de spanningen binnen het leger en de *Independents* hoog op toen radicale stedelijke vertegenwoordigers, die verbonden waren aan Lilburne, Walwyn en Overton, verschenen op een vergadering van de *General Council* in Putney – welke later de *Putney Debates* werd genoemd. Zij brachten een document ter tafel waarin een duidelijk idee naar voren werd gebracht over hoe het conflict met het parlement moest worden opgelost.³⁷ In deze *Agreement of the People for a firm and present Peace* werd een systeem voorgesteld waarin de macht van toekomstige parlementen zou worden gelimiteerd. Het document zou niet opgelegd worden, maar moest door het volk worden ondertekend.³⁸ Onder Londenaren, het leger en verscheidene districten in de buurt van de hoofdstad kon de *Agreement of the People* rekenen op grote steun. Dit document werd de kern van het *Leveller*-gedachtengoed en zorgde voor het ontstaan van een aanhang die zich duidelijk onderscheidde van de *Independents*.³⁹ Als gevolg ontstond er grote vijandigheid tussen de gematigde *Independents* en de *Levellers*, waartussen al langere tijd een groeiend wantrouwen heerste.⁴⁰ De divisie tussen de twee groeperingen groeide alleen maar verder in de maanden na de *Putney Debates*.⁴¹

De kloof tussen radicale en gematigde *Independents* groeide tussen de lente van 1647 en het einde van het jaar enorm, zowel binnen als buiten het leger. Tegelijkertijd zien we dat er een steeds grotere en duidelijkere aanhang van de *Leveller*-ideeën komt die zich onderscheidt van de

---

³⁶ De Krey, *Following the Levellers*, pp. 132-133.

³⁷ Ibidem, pp. 106-107.

³⁸ Foxley, *The Levellers*, p. 12.

³⁹ De Krey, *Following the Levellers*, p. 107.

⁴⁰ Ibidem, p. 128.

⁴¹ Ibidem, p. 148.

Independents. De *Agreement of the People* is het begin van de *Levellers* als daadwerkelijke beweging. Ook ontstaat er in deze periode een duidelijke verwevenheid met het *New Model Army* en vervaagt de grens op sommige momenten tussen de beweging en onderdelen van het leger.

2.2.3 *Pride's Purge*

Tijdens de periode van groeiende steun voor de monarchie aan het einde van 1647 en het begin van 1648 probeerden de *Levellers* zich tegen deze ontwikkeling te verzetten. Een grote nationale campagne die de standpunten die in de *Agreement of the People* waren opgesteld populair moest maken onder het volk mislukte. Echter mislukten ook pogingen van politici en de legerleiding om de *Leveller*-beweging te onderdrukken grotendeels. Nadat de onderhandelingen van het Parlement met Charles bleven doorgaan na het neerslaan van de royalistische opstand in augustus 1648, bleven de *Levellers* de ideeën uit de *Agreement of the People* verspreiden en lanceerden radicale onderdelen van het leger petitie tegen het sluiten van een overeenkomst met de koning.⁴²

De *Levellers* presenteerden op 11 september 1648 een petitie aan het Parlement, die was ondertekend door een derde van de inwoners van Londen. Hierin stond onder andere de volgende aanklacht tegen de onderhandelingen met Charles:

*“to our exceeding grief, we have observed that no sooner God vouchsafed you victory [...] and put us and the whole Nation into an absolute condition of Freedom and Safety [...] you betake yourselves to a Treaty with him, thereby putting him [...] in competition with the whole Body of the People, whom you represent”.*⁴³

Hieruit blijkt wederom dat de *Levellers* tegen de onderhandelingen van het Parlement waren en de tekst getuigt van een groeiende frustratie over het ondemocratische karakter van de onderhandelingen met de koning. Dat er zelfs nog na de royalistische opstand met Charles onderhandeld werd, versterkte de ideeën van de *Levellers* alleen maar meer. Deze petitie was een nieuwe stap in het denkbaar maken van de oprichting van een republiek, doordat de nadruk sterk lag op de autoriteit van het *House of Commons* en de onbetrouwbaarheid van Charles.⁴⁴

Vanuit de *Independent* legerleiding waren er eind 1648 pogingen om met de *Levellers* tot een overeenkomst te komen over een gezamenlijk programma voor de hervorming van kerk en staat.⁴⁵

---

⁴² De Krey, *Following the Levellers*, pp. 179-190.

⁴³ William Walwyn, *Leveller petition To The Right Honourable The Commons of England*, (Londen, 1648).

⁴⁴ Foxley, *The Levellers*, p. 12.

⁴⁵ De Krey, *Following the Levellers*, p. 190.

Het doel van de overleggen in Whitehall was het opstellen van een nieuwe versie van het *Agreement of the People*.⁴⁶ Dit bleek te ingewikkeld en moeizaam, waardoor de generaals besloten zelf in te grijpen en met militaire kracht het Parlement te zuiveren tijdens *Pride's Purge*.⁴⁷

Pride's Purge is de *critical juncture* in het radicaliseringsproces van de *Levellers*. Het lukte niet om een gezamenlijke agenda overeen te komen met de legerleiding, waarna deze het heft in eigen handen nam. Vanaf dat moment zijn de *Levellers* geen moment meer echt betrokken bij besluitvorming en begon de kloof tussen de beweging en de *Independents* verder te groeien. Ondanks de acties tegen de *Presbyterians* en royalisten die het *Rump Parliament* zou ondernemen, groeide het ondemocratische karakter van de regering en het verzet onder de *Levellers*.

2.2.4 Verzet en Opstand

Na *Pride's Purge* verzetten de *Levellers* zich tegen de nieuwe regering.⁴⁸ Lilburne schreef in februari 1649 *Englands New Chains Discovered*, waarin hij zijn angsten deelde over de macht van de *Council of State* en de afnemende invloed van het wel verkozen *Rump Parliament*.⁴⁹ De publicatie van dit document was een versterking van de *Levellers'* anti-regeringsideeën na *Pride's Purge*. Het is een versterkend mechanisme van de *critical juncture*, omdat het de ingeslagen weg van de *Levellers* na *Pride's Purge* versterkt. Het mechanisme is normatief, omdat het de bestaande ideeën van de beweging bevestigt en verder ontwikkeld. Lilburne vond de ingeslagen weg van verzet tegen de regering de juiste en versterkte dat pad met dit document.

In mei veroordeelden de *Levellers* de net opgerichte *Commonwealth* in een eigen tweede *Agreement of the Free People of England*, omdat zij haar beloftes aan het volk zou hebben verzaakt.⁵⁰ Deze nieuwe *Agreement of the People* is wederom een normatief mechanisme van het ingeslagen pad. De tweede *Agreement of the People* was niet, zoals *Englands New Chains Discovered*, alleen een uiting van angst voor de richting die de regering opgaat, maar een directe afwijzing van de nieuwe staat die deze eerdere angst had bevestigd. Het versterkte dus opnieuw de ingeslagen weg van de beweging.

De opstand van verscheidene legeronderdelen in de lente van 1649 wordt vaak gekoppeld aan de *Levellers*, maar de soldaten beriepen zich slechts op een deel van het programma van de beweging.

---

⁴⁶ Foxley, *The Levellers*, p. 12.

⁴⁷ De Krey, *Following the Levellers*, p. 190.

⁴⁸ De Krey, *Following the Levellers*, p. 191.

⁴⁹ Ibidem, p. 216.

⁵⁰ Ibidem, p. 44.

Wel identificeerden veel van deze soldaten zich met de beweging. Dit was voor de regering onder Cromwell genoeg bewijs voor het gevaar van de *Levellers* en het idee dat een overeenkomst niet mogelijk was.⁵¹ Het begin van deze opstand is het laatste mechanisme binnen de versterking van het proces van radicalisering. De anti-regeringsideeën van de *Levellers* bereikten nu een climax in de opstand tegen diezelfde regering. Ik beschouw het begin van de opstand aan de ene kant als een machtsmechanisme, omdat het voortbestaan van (delen van) het leger op het spel stond. Tegelijkertijd zou er ook gesteld kunnen worden dat het wederom een normatief mechanisme is, omdat het een verdere versterking van het ingeslagen anti-overheidspad is.

Na het neerslaan van de opstand in het leger en een intensieve overheids campagne tegen de *Levellers*, claimde de regering in juni 1649 de overwinning over de radicale beweging. De *Leveller*-leiders bleven tot de herfst dat jaar vastzitten, waarna nieuwe persregels van de regering hun communicatie met de achterban vrijwel onmogelijk maakte.⁵² Dit was effectief het einde van de beweging als politieke speler.

---

⁵¹ De Krey, *Following the Levellers*, p. 245.

⁵² *Ibidem*, pp. 255-266.

2.3 *Diggers*

2.3.1 St. George's Hill en de *Standard Advance*

De *Diggers* streefden, met Gerrard Winstanley als belangrijkste leider, naar de afschaffing van bezit en menselijke dienstbaarheid.⁵³ De onthoofding van Charles I werd door de *Diggers* gezien als een teken dat ware gelijkheid en een einde aan onderdrukking nabij waren en dat God de mensheid naar deze gelijkheid zou leiden. Dit leidde ertoe dat een kleine groep 'links-radicalen' in april 1649 een eigen commune oprichtte, waar ze in gelijkheid zouden kunnen leven. Dit was het begin van de *Digger*-beweging.⁵⁴ Er zouden later meer *Digger*-communes gesticht worden, waar volgens dezelfde principes geleefd zou worden.⁵⁵

De eerste commune werd gesticht op St. George's Hill in Walton-on-Thames begin april 1649, vlak voor de publicatie van het belangrijkste werk van Winstanley: *The True Levellers Standard Advance*.⁵⁶ Iedereen zou in deze commune gelijkwaardig eigenaar zijn van de 'vruchten van de aarde', zoals minder dan een maand later in het manifest beschreven zou worden.⁵⁷ De *Diggers* begonnen hun commune in Walton in de hoop dat hun voorbeeld zich zou verspreiden over de rest van Engeland en uiteindelijk over de wereld. Zo zou het paradijs op aarde werkelijkheid worden.⁵⁸

Weerstand tegen de *Diggers* in de regio was heftig en ze werden gezien als de zoveelste groep lastige indringers. Een van de oorzaken van conflict was de vaag gedefinieerde omvang van de gemeenschappelijke grond in de regio.⁵⁹ Plaatselijke bewoners gingen zelfs zo ver dat ze *Digger*-eigendommen sloopten en de *Diggers* naar de plaatselijke gevangenis tilden (waar ze direct vrijgelaten werden).⁶⁰ Ondanks het geringe aantal *Diggers* in de commune in april – het waren er toen rond de twintig – drongen de plaatselijke autoriteiten er bij de *Council of State* op aan om in te grijpen, voordat de groep een gevaar zou gaan vormen. Nadat soldaten onderzoek hadden gedaan werd de conclusie getrokken dat de groep onschadelijk was en dat de *Council of State* zich niet met zulke kleine zaken bezig zou moeten houden. Wel verscheen Winstanley op 20 april 1649 voor Fairfax om zich te verantwoorden, waarna de generaal besloot dat er geen gevaar schulde in de onderneming

---

⁵³ Kennedy, *Digger Radicalism and Agrarian Capitalism*, p. 114.

⁵⁴ Thomas Corns (red.), *Complete Works of Gerrard Winstanley, Volume I*, (Oxford, 2009), p. 29.

⁵⁵ Kennedy, *Digger Radicalism and Agrarian Capitalism*, p. 114.

⁵⁶ Corns, *Complete Works of Gerrard Winstanley*, p. 11.

⁵⁷ Worden, *The English Civil Wars*, p. 109.

⁵⁸ John Gurney, *Gerrard Winstanley: The Digger's Life and Legacy*, (Londen, 2009), p. 48.

⁵⁹ Corns, *Complete Works of Gerrard Winstanley*, p. 11.

⁶⁰ Gurney, *Gerrard Winstanley*, p. 55.

van de *Diggers*. Een paar dagen later verscheen *The True Levellers Standard Advanced*, hun eerste manifest.⁶¹

Toen Winstanley's *The True Levellers Standard Advanced* verscheen, werd er voor het eerst een duidelijk beeld van zijn gedachtengoed geschetst, met een duidelijke kern:

*“Take notice, That England is not a Free People, till the Poor that have no Land, have a free allowance to dig and labour the Commons, and so live as Comfortably as the Landlords [...] For the People have not laid out their Monies, and shed their Bloud, that their Landlords [...] should still have its liberty and freedom to rule in Tyranny [...] but that the Oppressed might be set Free, Prison doors opened, and the Poor peoples hearts comforted by an universal Consent of making the Earth a Common Treasury, that they may live together [...] and having a comfortable livelihood in the Community of one Earth their Mother.”*⁶²

In deze tekst zien we dat Winstanley de revolutie niet ver genoeg vond gaan. De bevolking kon niet daadwerkelijk vrij zijn, zolang ongelijkheid bestond in levensstandaard. Dit lijkt erg op het idee van gelijkheid van de *Levellers*, maar de *Digger* gaat verder. Hij zegt dat de armen voedsel moeten kunnen verbouwen op openbare velden (*commons*) en iedereen een gemeenschap moet vormen, die de aarde ziet als gemeenschappelijke schat. Gevangenen zouden zelfs moeten worden vrijgelaten, om onderdeel uit te maken van deze gemeenschap. Dit idee gaat veel verder dan het idee van de gelijke mens dat door de *Levellers* werd verkondigd. Niemand zou in de ogen van de *Diggers* moeten werken voor een loon, of iemand daarvoor moeten inhuren, want niemand zou meer land mogen hebben dan zelf bewerkt kon worden.⁶³ Ondanks terughoudendheid van de leiders van de *Levellers*, publiceerde *The Moderate* – een *Leveller*-krant – *The True Levellers Standard Advance* zonder enig commentaar.⁶⁴

In Winstanley's manifest werd ook veel kritiek geuit op de *Rump* en het leger. Het commentaar op de net gestichte *Commonwealth* is vergelijkbaar in toon en intensiteit als dat van de *Levellers*. Winstanley was van mening dat degenen die aan de macht waren een schuld hadden bij het

---

⁶¹ Corns, *Complete Works of Gerrard Winstanley*, p. 29.

⁶² Gerrard Winstanley, *The True Levellers Standard Advanced: Or, The State of Community Opened, and Presented to the Sons of Men*, (Londen, 1649).

⁶³ Corns, *Complete Works of Gerrard Winstanley*, p. 25.

⁶⁴ Christopher Hill, *The World Turned Upside Down; Radical Ideas During the English Revolution*, (Londen, 1991), p. 120.

gewone volk, dat voor hen had gevochten en betaald tijdens de burgeroorlogen. De *Rump* en het leger moesten hun beloften nakomen en de vrijheid realiseren waarvoor het volk had gestreden.⁶⁵

De ontmoeting met Fairfax bleek enorme publiciteit op te leveren en de *Diggers* verschenen in heel Engeland in nieuwsbladen.⁶⁶ De activiteiten op St. George's Hill leidde onder gematigde Engelsen tot onrust.⁶⁷ De titel van Winstanley's *Standard Advance* zorgde daarnaast voor verwarring en associeerde de *Diggers*, grotendeels onterecht, met de *Levellers*. Winstanley had in ander werk nooit naar de beweging verwezen als *True Levellers*, maar dit alleen gedaan in verwijzing naar de Messias. Vermoedelijk is dat hier ook het geval, maar de verwarring is nooit verdwenen.⁶⁸

Tijdens de vermeende *Leveller*-muitering in het leger publiceerde Winstanley een tweede manifest. Hierin werd ongelijkheid nog steeds bekritiseerd, maar de focus lag veel meer op het succesvol maken van de bestaande commune en niet meer op het transformeren van de gehele maatschappij. Ook werd de naam van de *Standard Advance* aangepast. Met deze nieuwe focus hoopte de *Diggers* hun vredigheid en goede bedoelingen te benadrukken en niet geassocieerd te worden met de opstand.⁶⁹

Eind mei, na het succesvol neerslaan van de opstand in de leger, besloot Fairfax de *Diggers* op de weg terug naar Londen zelf een bezoek te brengen. Na uitgebreid met Winstanley te hebben gepraat en de *commons* te hebben geïnspecteerd bleef de conclusie dezelfde als eerst, namelijk dat de gebeurtenissen niet de moeite van het noemen waard waren.⁷⁰ De maanden erop liepen de spanningen lokaal echter zo hoog op dat de commune in augustus verplaatst werd naar Cobham, Winstanley's woonplaats.⁷¹

Vanaf de stichting van de commune op St. George's Hill, en dus het begin van de *Diggers*, tot de verplaatsing naar Cobham zijn de ideeën van de beweging grotendeels hetzelfde gebleven. Winstanley bracht zelfs nog een manifest uit waarin de oorspronkelijke ideeën afgezwakt werden, om te voorkomen dat ze geassocieerd zouden worden met de *Levellers*, die de schuld kregen van de opstand. De landelijke autoriteiten zagen in de beweging geen enkel gevaar, terwijl de weerstand lokaal zo groot werd dat de *Diggers* besloten te verhuizen. Deze verhuizing is de *critical juncture* van het radicaliseringsproces van Winstanley en zijn volgers. Na de verhuizing zou de beweging groeien

---

⁶⁵ Gurney, *Gerrard Winstanley*, pp. 50-52.

⁶⁶ Ibidem, p. 57.

⁶⁷ Corns, *Complete Works of Gerrard Winstanley*, p. 29.

⁶⁸ Gurney, *Gerrard Winstanley*, p. 59-61.

⁶⁹ Ibidem, pp. 62-65.

⁷⁰ Gurney, *Gerrard Winstanley*, p. 65.

⁷¹ Corns, *Complete Works of Gerrard Winstanley*, p. 12.

in aantal, zou de steun in andere delen van het land groter worden en de taal in Winstanley's geschriften verharderen.

2.3.2 Cobham

Doordat er in Cobham al langer spanningen waren tussen landeigenaren en inwoners zonder land was hier aanzienlijk meer support voor de beweging, waardoor lokale spanningen niet zo hoog opliepen als op St-Georges Hill.⁷² Er was zelfs een regelmatige instroom van nieuwe *Diggers*, zowel vanuit de regio als daarbuiten.⁷³ De prijs die de oorlogsvan de regio hadden gevraagd speelden ook mee in de tolerantie jegens de *Diggers*. Er waren in de oorlogsperiodes enorme belastingen, in het dorp waren doorlopend troepen gevestigd en veel mannen werden opgeroepen in het leger te dienen. Ook was Cobham begin 1640 meermaals geplunderd door royalistische troepen, wat de sympathie voor anti-royalistische bewegingen vergrootte.⁷⁴

In de laatste maanden van 1649 werden er zonder succes meerdere zaken voor de rechter gebracht tegen de *Diggers*.⁷⁵ Wel werd er in november een groep sympathisanten van de beweging verdreven door parlementstroepen, omdat ze waren samengekomen uit protest tegen een van de zaken die tegen Winstanley liep. De beweging had voordien nog nooit grote steun gehad bij bedreigingen ervan, wat dit protest naar mijn mening een versterkingsmechanisme maakt. Het mechanisme is normatief, omdat de demonstranten wilden dat Winstanley vrijgesproken zou worden en de commune behouden bleef. Ze vonden de situatie in Cobham normatief wenselijk en steunde de ideeën van de *Diggers*.

Vroeg in 1650 verscheen er een nieuw pamflet, genaamd *A New-Yeers Gift for the Parliament and Armie*. Hierin verzette Winstanley zich openlijker dan ooit tegen de regering.⁷⁶ Hij beschreef tirannie als:

“a great spread tree, if you lop the head or top-bow, and let the other Branches and root stand, it will grow again and recover fresher strength. [...] that top-bow is lopped off the tree of Tyrannie, [...] but alas oppression is a great tree still, [...]

---

⁷² Corns, *Complete Works of Gerrard Winstanley*, p. 12.

⁷³ Gurney, *Gerrard Winstanley*, p. 53.

⁷⁴ Corns, *Complete Works of Gerrard Winstanley*, p. 13.

⁷⁵ Ibidem, p. 34.

⁷⁶ Gurney, *Gerrard Winstanley*, p. 69.

he hath many branches and great roots which must be grub'd up, before every one can sing Sions songs in peace".⁷⁷

Waar de *Diggers* voorheen wel duidelijk commentaar hadden op de ongelijke verdeling van rechten en bezit in Engeland, bleef het vaak bij abstractere beschrijvingen van gelijkheid zoals in de *Standard Advance*. In *A New-Yeers Gift* werd geschreven over het bij de wortel uitroeien van tirannie, wat een aanzienlijk hardere beeldspraak is dan eerder. De koning kon dan wel verwijderd zijn, maar hij was slechts het topje van de boom volgens Winstanley. De huidige regering had tirannie niet uitgeroeid en hij suggereerde dat de regering zelf in een tirannie aan het veranderen was, of al daarin is veranderd. De definitie van de *commons* werd in dit document ook aanzienlijk vergroot door de *Diggers*, die nu in hun ogen aanspraak hadden op veel meer land. Na de verhuizing van de *Diggers* naar Cobham verharde ook hun houding tegenover landeigenaren en claimde ze dat men zich uit de klauwen van landeigenaren moest bevrijden.⁷⁸ *A New Yeers Gift for the Parliament and Armie* is een versterking van het radicaliseringsproces, omdat de toon en boodschap ervan harder is dan wat de *Diggers* hiervoor uitdroegen. De publicatie van het document is een normatief mechanisme, omdat het ingeslagen pad verder betreden werd.

2.3.3 De Laatste Aanval

De problemen van de commune in Cobham namen vooral toe toen andere *Digger*-communes opdoken in andere delen van het land, in navolging van Winstanley en zijn aanhangers. Uiteindelijk haalde Fairfax, die de groeiende hoeveelheid communes als bedreiging van de orde zag, het Parlement over om troepen te sturen om de lokale overheid te ondersteunen. Dit had tot gevolg dat sommige lokale landeigenaren de troepen woningen van *Diggers* lieten slopen.⁷⁹

In april 1650 begon de laatste aanval op de commune in Cobham. Huizen en goederen van *Diggers* werden verbrand en er raakten meerdere personen gewond. In reactie op deze aanval klaagden Winstanley en de zijnen de daders aan, maar geen van hun aanklachten werd gehonoreerd. Meerdere zaken die tegelijkertijd tegen de *Diggers* waren aangespannen, kregen wel gehoor. Winstanley en veertien anderen werden aangeklaagd voor opstandigheid, het binnendringen van eigendom en het bewerken van land in Walton, terwijl vier anderen werden voorgeleid voor het illegaal bouwen van hutten op gemeenschappelijke grond. De veroordelingen waren het einde van de *Digger*-beweging,

---

⁷⁷ Gerrard Winstanley, *A New-Yeers Gift for the Parliament and Armie*, (London, 1650).

⁷⁸ Gurney, *Gerrard Winstanley*, pp. 70-74.

⁷⁹ Corns, *Complete Works of Gerrard Winstanley*, pp. 36-37.

wiens leden over de jaren erna re-integreerde in hun dorpen en gemeenschappen. Kort na de veroordelingen ondernam de regering ook acties tegen de communes in andere delen van het land. Veel leden, waaronder Winstanley, sloten zich later aan bij de *Quakers*, die bepaalde overeenkomsten hadden in hun gedachtengoed.⁸⁰

---

⁸⁰ Gurney, *Gerrard Winstanley*, pp. 84-85.

3. Frankrijk

3.1 De Franse Revolutie van 1792 - 1797

3.1.1 Constitutionele Monarchie (tot september 1792)

De twee belangrijkste politieke clubs in de *Assemblée Nationale* in de lente van 1792 waren de *Girondins* en de *Jacobins*. De gematigde *Girondins* hadden vooral steun vanuit de provincie en de radicale *Jacobins* vanuit Parijs. Gedurende de Franse Revolutie waren er doorlopend interne en externe dreigingen voor de revolutie, die zorgden voor een groeiend geloof in samenzweringen en complotten. De grootste angst bestond voor een complot van de naar het buitenland gevluchte adel – zogenaamde *émigrés* – om met buitenlandse hulp de revolutionaire regering omver te werpen en de koning in zijn oude macht te herstellen. De angst voor buitenlandse interventies werd zo groot dat in de lente van 1792 preventief de oorlog werd verklaard aan Oostenrijk.⁸¹

De regering, onder leiding van de *Girondins*, zat vast tussen de wil van de koning en de wil van het volk en werd door alle kanten gewantrouwd. Op haar beurt wantrouwde zij ook alle kanten. Onrust onder de Parijzenaren – ook wel *sans culottes* genoemd – nam in de zomer van 1792 steeds verder toe en bereikte een hoogtepunt met de terugkeer van grote groepen soldaten van het front.⁸² In de vroege ochtend van 10 augustus bestormden zo'n 8.000 *sans culottes* het stadhuis en zette het stadsbestuur af, dat vervangen werd met een radicaal bestuur genaamd de *Commune*.

De opstand richtte zich hierna op de *Assemblée Nationale*, waar de koning op dat moment ook aanwezig was.⁸³ Een grote menigte, bestaande uit radicale burgers en soldaten, marcheerde naar het *Palais des Tuileries*, waar de *Assemblée* vergaderde. Na een bloederige confrontatie tussen de menigte en de Zwitserse Garde onder leiding van de koning, besloot de *Assemblée* de koning te schorsen in aanwezigheid van duizenden boze *sans culottes* en kondigde aan een *Convention Nationale* op te richten. De *Convention* zou voor het eerst in de revolutie verkozen worden door universeel mannenstemrecht en moest de toekomst van Frankrijk en de revolutie bepalen.⁸⁴

Na 10 augustus werden de koninklijke ministers direct vervangen door de *Assemblée* met *Girondins* en een aantal radicale ministers, uit angst voor de radicale *Commune* en *Jacobins*. Nadat de regering, vanwege een grote behoefte aan meer troepen, de mobilisatie van 300.000 troepen afkondigde ontstond er een contrarevolutie in de Vendée, waar de beslissing de laatste druppel was

---

⁸¹ Neeley, *A Concise History of the French Revolution* p. 141-151.

⁸² Noah Shusterman, *The French Revolution: Faith, Desire and Politics*, (New York, 2014), pp. 125-126.

⁸³ Neeley, *A Concise History of the French Revolution*, p. 161.

⁸⁴ Shusterman, *The French Revolution*, pp. 129-130.

na een langere periode van onpopulaire besluiten.⁸⁵ Tegelijkertijd lag de weg naar Parijs open voor de Oostenrijkse en Pruisische troepen, wat de angst voor een grote contrarevolutionaire samenwerking aanwakkerde.⁸⁶

3.1.2 *Convention Nationale* (september 1792 – juni 1793)

Toen er verkiezingen waren voor de *Convention Nationale*, werd er een overgrote radicale meerderheid verkozen. De vergadering bestond uit drie groepen: de *Girondins*, de *Montagnards* en de *Plaine*. De *Montagnards* bestonden grotendeels uit *Jacobins* en de *Plaine* uit individuen die zich niet met de andere twee identificeerden. De *Montagnards* stonden al snel gelijk aan de *Jacobins*.⁸⁷

Op 20 september 1792, de dag dat de macht door de *Assemblée* werd overgedragen aan de *Convention*, werden Oostenrijkse en Pruisische troepen verslagen die onderweg waren naar Parijs. Deze eerste grote overwinning werd gevierd als het bewijs dat het revolutionaire vuur van het vrije Franse volk de revolutie had gered.⁸⁸ Het eerste besluit van de *Convention Nationale* was, een dag na hun eerste vergadering, de afschaffing van de monarchie.⁸⁹ De *Convention* besloot hierna de voormalige koning te vervolgen, met als resultaat een haast unanieme veroordeling op grond van samenzwering tegen de staat. Nadat de doodstraf werd gekozen als passende straf, werd ‘Louis Capet’ op 15 januari 1793 onthoofd.⁹⁰

Na de dood van de koning volgde er een korte periode van politieke samenwerking tussen de verschillende groeperingen, maar al snel namen de spanningen weer toe.⁹¹ Als reactie op de onrust in het land ondernam de *Convention* stappen om de overheid meer te centraliseren en werden er nieuwe instituties opgericht. Alle weerstand tegen de nationale regering werd gezien als gevaarlijk en mogelijk contrarevolutionair. Eén van de nieuwe instituties was het *Tribunal Révolutionnaire*, waar vijanden van de republiek voor moesten verschijnen. Daarnaast werden er regeringsvertegenwoordigers de provincies in gestuurd om onrust neer te slaan, tegenstanders op te sporen en te zorgen dat het leger bevoorrad werd. De oprichting van het *Comité de Salut Public* in

---

⁸⁵ Neeley, *A Concise History of the French Revolution*, p. 164-177.

⁸⁶ Shusterman, *The French Revolution*, p. 134.

⁸⁷ Neeley, *A Concise History of the French Revolution*, p. 167.

⁸⁸ Ibidem, pp. 165-166.

⁸⁹ Shusterman, *The French Revolution*, p. 140.

⁹⁰ Neeley, *A Concise History of the French Revolution*, pp. 169-170.

⁹¹ Shusterman, *The French Revolution*, p. 155.

april 1793 was een poging om beslissingen soepeler te laten verlopen en macht bij de ministers weg te halen.⁹² Elke maand zouden er negen nieuwe leden door de *Convention* verkozen worden.⁹³

De *Girondins* besloten in april in de *Convention* – waar veel *Jacobins* afwezig waren door missies in de provincie – te stemmen over de veroordeling van de journalist en politicus Jean-Paul Marat, die door de *sans culottes* werd gezien als volksheld, voor het aanzetten tot moord, het aanvallen van de *Convention* en het in gevaar brengen van de soevereiniteit van het volk. De stemming werd gewonnen door de *Girondins* en Marat werd opgepakt en voor het *Tribunal Révolutionnaire* gebracht, waar een grote groep *sans culottes* was verzameld in protest tegen het proces.⁹⁴ Het *Tribunal* stond echter niet onder controle van de *Girondins* en de aanklacht was zwak, dus Marat werd vrijwel direct vrijgesproken.⁹⁵

Als reactie op het proces werden er lijsten van *Girondins* opgesteld, waarvan werd geëist dat ze uit de *Convention* gezet werden. Op 2 juni 1793 werd het *Palais des Tuileries* omsingeld door *sans culottes*, afvaardigingen van de *Commune* en de *Garde Nationale*.⁹⁶ Zo'n 80.000 gewapende troepen maakte deel uit van de omsingeling.⁹⁷ De *Girondins* waarvan het vertrek werd geëist, weigerden dit en ze werden gearresteerd, waarna de macht van de *Jacobins* werd geconsolideerd en de weg naar verdere centralisatie open lag.⁹⁸

3.1.3 *Comité de Salut Public* (juni 1793 – juli 1794)

Na de zuivering van de *Convention* werd haastig een nieuwe, extreem democratische grondwet geschreven. Het document werd op 24 juni aangenomen, maar uit angst dat een democratischere grondwet de *Montagnards* in de heersende onrust de macht zou kosten werd de implementatie ervan uitgesteld en werd de macht van het *Comité de Salut Public* versterkt.⁹⁹

In de zomer van 1793 kwamen er in reactie op de zuivering meerdere departementen in opstand tegen de regering.¹⁰⁰ Op initiatief van het *Comité* werd oorlogsvoering door de *Convention* getransformeerd door de invoering van *levée en masse*, waardoor elke man gemobiliseerd kon worden

---

⁹² Neeley, *A Concise History of the French Revolution*, pp. 178-179.

⁹³ Shusterman, *The French Revolution*, p. 163.

⁹⁴ Neeley, *A Concise History of the French Revolution*, p. 181.

⁹⁵ Shusterman, *The French Revolution*, p. 164.

⁹⁶ Neeley, *A Concise History of the French Revolution*, p. 181-183.

⁹⁷ Shusterman, *The French Revolution*, p. 169.

⁹⁸ Neeley, *A Concise History of the French Revolution*, pp. 183-184.

⁹⁹ Neeley, *A Concise History of the French Revolution*, p. 189.

¹⁰⁰ Shusterman, *The French Revolution*, p. 177.

en iedereen moest bijdragen aan de oorlogsvoering.¹⁰¹ Tegelijkertijd werd het *Comité de Salut Public* vergroot van negen naar twaalf leden en werden steeds vaker dezelfde leden verkozen.¹⁰²

Op 5 september 1793 verzamelde een grote massa *sans culottes* zich voor het *Palais des Tuileries* en eiste een oorlog tegen tirannen, hamsteraars en aristocraten. Om aan deze eisen te voldoen werd het *Armée Révolutionnaire* opgericht, dat zou bestaan uit militair georganiseerde *sans culottes* die het platteland afgingen op zoek naar voedsel en om hamsteraars te dwingen voedsel te leveren. Later deze maand nam de *Convention Nationale* terreur aan als officieel overheidsbeleid.¹⁰³ De motivatie voor de keuze werd goed samengevat door Bertrand Barère: “[...] maak Terreur de orde van de dag [...] Ze willen de Montagne vernietigen? Goed! De Montagne zal hen vernietigen!”¹⁰⁴

Het *Comité* was aan het begin van de Terreur in 5 groepen onder te verdelen. De eerste bestond uit twee *Hébertistes*, de radicaalste groep. De tweede groep bestond uit 5 personen die vooral bezig waren met administratie en reorganisatie. Rondom Robespierre had zich een derde groep gevormd met nog 2 anderen en er waren nog 2 personen die bij geen van deze groepen hoorden, maar wel gematigd waren. Het *Comité* had geen leider, alle leden droegen gelijke verantwoordelijkheid en ondertekenden al hun verordeningen en besluiten. Robespierre was het meest zichtbare lid van het *Comité*, vanwege zijn talent om menigtes achter beleid te krijgen en de *Convention* loyaal te houden.¹⁰⁵

De macht van het *Comité de Salut Public* groeide verder toen ze op 14 september 1793 het recht kreeg om de leden van andere comités van de *Convention* te benoemen. Het recht van comités van toezicht door het hele land om verdachte personen op te pakken werd op 17 september aangenomen. Onder verdachte personen vielen ook “*Degene die hun bestaansmiddelen en de uitvoering van hun publieke plichten (...) niet kunnen legitimeren*”, wat de definitie extreem vaag maakte.¹⁰⁶ De comités moesten ook lijsten opstellen van mensen die eventueel verdacht zouden zijn en deze in gevangenschap plaatsen. De centrale regering kon via de comités haar macht vergroten buiten Parijs.¹⁰⁷

---

¹⁰¹ Neeley, *A Concise History of the French Revolution*, p. 190.

¹⁰² Shusterman, *The French Revolution*, p. 189.

¹⁰³ Patrice Higonnet, Trauma and the ‘Young Marx’ Explanation of Jacobin Politics, in *Past & Present*, No. 1991, (Oxford, 2006), p. 122.

¹⁰⁴ Keith Baker (red.), *The Old Regime and the French Revolution*, (Chicago, 1987), pp. 346-51.

¹⁰⁵ Neeley, *A Concise History of the French Revolution*, p. 192-193.

¹⁰⁶ Baker, *The Old Regime and the French Revolution*, pp. 353.

¹⁰⁷ Palmer & Woloch, *Twelve Who Ruled*, p. 67.

In oktober werd er door de *Convention* ook een wet aangenomen die het *Comité* als regering erkende en verklaarde dat de grondwet pas inging als er vrede was. Tot deze tijd was de regering revolutionair en kon zij handelen buiten wetgeving om.¹⁰⁸ De macht van het *Comité* nam nog verder toe toen ze controle kreeg over de *Jacobins* clubs door het hele land en over de regeringsvertegenwoordigers op missie, waarmee de macht om lokale bestuurders te ontslaan en benoemen in regeringshanden kwam. Aan het begin van 1794 was Frankrijk een dictatuur onder het *Comité de Salut Public*.¹⁰⁹

Om de nieuwe macht verder te consolideren werd Marie-Antoinette op 16 oktober 1793 berecht en geëxecuteerd en werden de in juni opgepakte *Girondins* op 31 oktober geëxecuteerd. In de weken erna volgden er nog meer politieke tegenstanders.¹¹⁰ Tussen oktober en het einde van het jaar werden er in Parijs 177 mensen geëxecuteerd.¹¹¹ In december werden honderden inwoners van de opstandige stad Lyon tegelijk geëxecuteerd en belandden er tussen december 1793 en april 1794 bijna 2.000 inwoners onder de guillotine. De executies in Lyon zijn goed voor bijna een tiende van het totale aantal executies tijdens de Terreur. In de Vendée was de revolutionaire reactie na het verslaan van de opstand nog bruter. Na het uitroeien van de opstand werd er een speciaal militair tribunaal opgericht in de Vendée, waar uiteindelijk meer dan de helft van alle ter dood veroordelingen van de Terreur plaatsvonden.¹¹²

Ook binnen de revolutionaire fracties zag het *Comité* vijanden aan zowel de linker als de rechter zijde. Links eisten de *Hébertistes* steeds radicalere maatregelen en aan de rechterzijde trokken de *Indulgents* de noodzaak van de Terreur in twijfel na het verslaan van de rebellen in de Vendée en de opstanden in de departementen. Het *Comité de Salut Public* benadrukte begin 1794 het belang van een sterke en stabiele overheid en waarschuwde de fracties om zich niet te verzetten tegen het *Comité*. Robespierre verkondigde dat een dictatuur noodzakelijk was voor het voltooien van de revolutie. De revolutie kon alleen overleven als er eensgezindheid was, daarom was iedereen die kritiek uitte op de staat een gevaar voor Frankrijk.¹¹³

In maart 1794 rapporteerde het *Comité* aan de *Convention* dat alle fracties die zich niet aansloten bij het overheidsbeleid, gesteund werden door buitenlandse mogendheden en tegen het volk waren. Diezelfde avond werd Hébert opgepakt, samen met achttien anderen, en zij belandden twee weken later onder de guillotine. Na de eliminatie van de linker fractie, groeide de angst voor de

---

¹⁰⁸ Shusterman, *The French Revolution*, p. 196.

¹⁰⁹ Neeley, *A Concise History of the French Revolution*, p. 195.

¹¹⁰ Ibidem, p. 196.

¹¹¹ Shusterman, *The French Revolution*, p. 200.

¹¹² Neeley, *A Concise History of the French Revolution*, p. 205-206.

¹¹³ Neeley, *A Concise History of the French Revolution*, pp. 207-208.

invloed van de gematigde *Indulgents*. Om voor altijd van de fracties af te zijn werd een week na de executie van Hébert een arrestatiebevel uitgegeven voor meerdere gematigde politici.¹¹⁴ Nadat het er op leek dat ze misschien vrijgesproken zouden worden, werd er een nieuwe wet aangenomen die het recht op verdediging afschafte voor onruststokers.¹¹⁵ Op 5 april 1794 werden alle opgepakte *Indulgents*, op één na, geëxecuteerd.¹¹⁶

Ondanks de belofte van het einde van de Terreur, nam de hoeveelheid executies drastisch toe en werden ministeries vervangen door commissies onder controle van het *Comité*. Na twee moordpogingen op leden van het *Comité* werd er een wet doorgevoerd die het executeren op basis van politieke misdaden nog makkelijker maakte. De rechtspraak werd verder gecentraliseerd en het *Tribunal Révolutionnaire* in Parijs kreeg de opdracht om alle “vijanden van de staat” te vervolgen. Het tribunaal kon alleen nog de doodstraf opleggen, geschreven bewijs en getuigenissen waren niet meer noodzakelijk en verdachten hadden geen recht meer op een advocaat. Het instellen van deze nieuwe wet markeerde het begin van de Grote Terreur.¹¹⁷

Gedurende de ‘gewone’ Terreur werden er gemiddeld drie mensen per dag geëxecuteerd, tijdens de Grote Terreur waren dit er dertig. Waar aan het begin van de Terreur vooral mensen ter dood veroordeeld werden die vermoedelijk iets te maken hadden kunnen hebben met een contrarevolutie, werden nu voornamelijk geestelijken en de middenklasse veroordeeld. De leden van het *Comité* werden zo paranoïde, dat ze begonnen elkaar te verdenken van contrarevolutionaire ideeën.¹¹⁸

Spanning tussen de verschillende politieke stromingen liep al maanden op, doordat de oorlogsinspanning voor Frankrijk goed verliep en de noodzaak van de Terreur door velen niet meer gezien werd.¹¹⁹ Robespierre gaf op 26 juli 1794 een speech waarin hij alle leden van de *Convention* bedreigde die in zijn ogen contrarevolutionair waren.¹²⁰ Doordat hij de namen van zijn vijanden niet noemde en ze alleen vaag beschreef, was het voor de meeste afgevaardigden onduidelijk of zij aan de beurt waren voor vervolging.¹²¹ De volgende dag werden Robespierre en zijn medestanders binnen het *Comité* uitgedaagd in de nationale vergadering en gearresteerd.¹²² Die nacht werden Robespierre

---

¹¹⁴ Ibidem, pp. 209-210.

¹¹⁵ Shusterman, *The French Revolution*, p. 220.

¹¹⁶ Neeley, *A Concise History of the French Revolution*, p. 211.

¹¹⁷ Ibidem, pp. 211-214.

¹¹⁸ Ibidem, pp. 214-216.

¹¹⁹ Colin Jones, The Overthrow of Maximilien Robespierre and the “Indifference” of the People, in *The American Historical Review*, Vol. 119, No. 3, (Oxford, 2014), p. 689.

¹²⁰ Jones, *The Overthrow of Maximilien Robespierre and the “Indifference” of the People*, p. 690.

¹²¹ Shusterman, *The French Revolution*, p. 229.

¹²² Jones, *The Overthrow of Maximilien Robespierre and the “Indifference” of the People*, p. 690.

en zijn medestanders bevrijd door de *Commune*, die het volk opriep om in opstand te komen tegen de *Convention*.¹²³ Weenigen gaven gehoor aan deze oproep en de volgende ochtend werden de Robespierre en de zijnen voor het *Tribunal Révolutionnaire* gebracht en naar de guillotine geleid.¹²⁴ In de twee dagen hierna werden er nog 83 leden van de *Commune* en de *Jacobins* clubs geëxecuteerd en kwam de Terreur ten einde.¹²⁵

3.1.4 *Convention Nationale* (juli 1794 tot oktober 1795)

Met de val van het *Comité de Salut Public* kreeg de *Convention* zelf weer de macht in handen, kwam er een einde aan de politieke dictatuur en werd er een reactionaire koers ingezet. De strenge vervolgingswetten werden teruggedraaid en iedereen die als gevolg van die wetten vastzat werd vrijgelaten.¹²⁶ Ook kwam er een einde aan het *Tribunal Révolutionnaire*, wat een grote symbolische waarde heeft voor het einde van de Terreur.¹²⁷ De macht van de *Commune* werd gelimiteerd door de *Convention* en de Parijse *Jacobins* club werd opgeheven.¹²⁸

Economische problemen waren echter niet verdwenen met het einde van de Terreur en er waren enorme voedseltekorten. Dit leidde in maart en april 1795 tot twee opstanden, die beide hardhandig werden neergeslagen. Het einde van de Terreur bracht ook de royalistische opstand in de Vendée terug. Tegelijkertijd ontstond er een nieuwe anti-republikeinse opstand ten noorden van de Loire. In reactie op deze opstanden beloofde de regering de vrijheid van religie te herstellen en werd scheiding tussen kerk en staat ingevoerd.¹²⁹ Door de groeiende angst voor contrarevolutionaire en radicale bewegingen werden er nog meer politieke clubs gesloten.¹³⁰ Er werd een nieuwe grondwet geschreven, die moest voorkomen dat extremisten – links en rechts – aan de macht konden komen. Ministers konden niet meer afgezet worden door de wetgevende macht, wat een scheiding der machten teweeg bracht. Universeel mannenstemrecht werd afgeschaft en de rechten en plichten van de bevolking werden duidelijk opgeschreven.¹³¹ De *Convention Nationale* droeg de macht in oktober 1795 over aan het *Directoire*.¹³²

---

¹²³ Shusterman, *The French Revolution*, p. 231.

¹²⁴ Jones, *The Overthrow of Maximilien Robespierre and the "Indifference" of the People*, p. 692.

¹²⁵ Neeley, *A Concise History of the French Revolution*, p. 217.

¹²⁶ *Ibidem*, pp. 221-222.

¹²⁷ Shusterman, *The French Revolution*, p. 239.

¹²⁸ Neeley, *A Concise History of the French Revolution*, p. 222.

¹²⁹ Neeley, *A Concise History of the French Revolution*, p. 224-225.

¹³⁰ Dingeldey, *Von unmittelbarer Demokratie zur Repräsentation*, p. 283.

¹³¹ Neeley, *A Concise History of the French Revolution*, p. 226.

¹³² Gracchus Babeuf, *Prospectus pour Le Tribun du Peuple*, (Parijs, 1795).

3.1.5 Het *Directoire* (vanaf oktober 1795)

Het *Directoire* werd verkozen door twee nieuwe kamers. De *Conseil des Cinq-Cents* was de wetgevende kamer en de *Conseil des Anciens* de controlerende kamer. De uitvoerende macht lag in handen van de vijf leden van het *Directoire*.¹³³ De regering kreeg de staatsschuld onder controle, stabiliseerde het belastingstelsel en creëerde een professionele bureaucratie. Ondanks de administratieve successen had het *Directoire* het politiek lastig en lukte het niet om stabiliteit te brengen.¹³⁴

In de eerste maanden van 1796 werden grote hoeveelheden politieke clubs gesloten die door het *Directoire* gezien werden als bedreiging van de Republiek.¹³⁵ Toen bij de verkiezingen in de lente van 1797 grote aantallen royalisten verkozen werden, groeide de angst op een opstand verder.¹³⁶ De inwoners van de stad hadden het zwaar, als gevolg van dure levensmiddelen en een strenge winter. Het *Directoire* merkte de groeiende onrust onder de bevolking op en gaf het bevel om maatregelen tegen ongeregeldeheden te nemen.¹³⁷ Nadat als onderdeel van deze veiligheidsmaatregelen *Les Égaux* opgepakt werden, greep de regering haar kans om ook andere radicale politieke tegenstanders te vervolgen.¹³⁸

---

¹³³ Shusterman, *The French Revolution*, p. 243.

¹³⁴ Neeley, *A Concise History of the French Revolution*, p. 229.

¹³⁵ Hendrick Quack, *De socialisten: Personen en stelsels. Deel 1: Het socialisme vóór de negentiende eeuw*, (Amsterdam, 1911), p. 373.

¹³⁶ Shusterman, *The French Revolution*, p. 245.

¹³⁷ Quack, *De socialisten*, p. 376.

¹³⁸ Neeley, *A Concise History of the French Revolution*, p. 229.

3.2 *Hébertistes*

3.2.1 De Weg naar Invloed

De journalist en radicale republikein Jacques René Hébert werd in juli 1792 verkozen tot president van de *Cordeliers* club, die daarna een radicaal anti-royalistisch politiek programma aannam en in een haast doorlopende strijd zou zijn met de ‘gematigde’ *Jacobins*.¹³⁹ Hébert, zelf ooit een gematigd royalist, was nauw betrokken bij het proces tegen de voormalige koning en vond sinds de vluchtpoging van Louis XVI in 1791 dat een volk met een koning aan het hoofd niet daadwerkelijk vrij kon zijn. Tijdens het proces van Louis XVI vond Hébert in eerste instantie dat het niet nodig was om de koning ter dood te veroordelen, maar veranderde hierover gedurende het proces zijn standpunt.¹⁴⁰

Vanaf september 1792 richtte Hébert zijn pijlen op de *Girondins*, die het land in een oorlog met Oostenrijk en Pruisen hadden geworpen. De *Girondins* kregen van hem, en met hem Robespierre en Marat, de schuld van de voedseltekorten in februari 1793, omdat zij hadden geweigerd de prijzen te reguleren.¹⁴¹ In zijn krant *Le Père Duchesne* schreef hij:

“Wij geloven niemand meer [...] Ze stelen van ons, plunderen ons net als vroeger; we hebben geen geld en voorraden meer. Er is geen brood ... we hebben geen werk ... vier jaar leiden we al. Wat hebben wij van de Revolutie gekregen?”¹⁴²

Hierin geeft hij duidelijk de machthebbende *Girondins* de schuld van de situatie en suggereert hij dat de gewone *sans culotte* niks heeft gekregen van de regering onder de gematigde fractie. In andere woorden: er moest een nieuwe regering komen.

Nadat de *Girondins* probeerden hun macht uit te breiden met onder andere de mislukte veroordeling van Marat, was het Hébert die op 24 mei opriep tot opstand en het aftreden van de *Girondins* in de *Convention*.¹⁴³ De volgende dag werd de voormalige *Commune*-leider en journalist door de *Girondins* gearresteerd, tot grote woede van zijn volgers. Vertegenwoordigers van de *Commune* kwamen naar de *Convention* om zijn vrijlating te eisen. Toen dit uitmondde in een tirade van de *Girondins* voorzitter kwamen er meer afvaardigingen die Héberts vrijheid eisten. Slechts drie

---

¹³⁹ Morris Slavin, *The Hébertistes to the Guillotine: anatomy of a “conspiracy” in revolutionary France*, (Baton Rouge, 1994), p. 14.

¹⁴⁰ Slavin, *The Hébertistes to the Guillotine*, p. 15.

¹⁴¹ Ibidem, pp. 16-17.

¹⁴² Jacques Hébert, *Le Père Duchesne*, No. 233, (Parijs, 1793).

¹⁴³ Slavin, *The Hébertistes to the Guillotine*, p. 17.

dagen na zijn gevangenneming werd hij vrijgelaten.¹⁴⁴ Toen op 31 mei de succesvolle opstand tegen de *Girondins* begon en de *Montagnards* aan de macht kwamen, werd Héberts aanzien enorm vergroot.¹⁴⁵

In het jaar voor de dood van Marat zien we dat Hébert zich al verzette tegen de regering, op dat moment de *Girondins*. Hij gebruikte *Le Père Duchesne* als platform om zijn ideeën te verspreiden en gebruikte in de krant een harde toon. De invloed van Hébert was in deze tijd al niet gering, wat goed te zien is in de reactie op zijn arrestatie. Zijn invloed groeide pas echt met de moord op Marat, waarna hij en zijn volgers snel radicaliseerden. Ondanks dat het in het geval van de al flink radicale Hébert misschien wat vreemd klinkt, is deze moord de *critical juncture* die het proces van radicalisering van de *Hébertistes* inluidt.

3.2.2 De Dood van Marat

De moord op Marat, op 13 juli 1793, zorgde voor een groeiende invloed van Hébert. Marat was onder de *sans culottes* één van de populairste radicale politieke denker en zijn dood liet een gat achter, dit gat moest gevuld worden. Hébert, die zoals we in februari 1793 al gezien hebben, zelf flink radicaal was, was één van de personen die de nieuwe volksheld werd voor, een deel van, de *sans culottes*. Ook zijn krant groeide na de moord hard.¹⁴⁶ Deze was zo populair dat er op verschillende momenten brieven kwamen vanuit verschillende legeronderdelen, met de nadrukkelijke klacht dat ze al wekenlang de krant niet meer hadden gehad.¹⁴⁷ De krant, en in het verlengde Hébert, droeg door de beïnvloeding van de publieke opinie uiteindelijk zelfs bij aan het proces en de executies van Marie-Antoinette en de gevangengenomen *Girondins*.¹⁴⁸

Naast een deel van de *sans culottes* en de twee *Hébertistes* die later dat jaar in het *Comité* plaats namen, konden ook de Minister van Oorlog en vele revolutionaire missionarissen in de provincies tot volgers van Hébert gerekend worden. Verder hadden de *Hébertistes* via de *sans culottes* ook veel macht in de *Commune*. Dit alles maakte de groepering machtig in Parijs.¹⁴⁹ Gedurende de zomer begon Hébert de hoeveelheid macht in handen van het *Comité de Salut Public* te

---

¹⁴⁴ Shusterman, *The French Revolution*, pp. 166-167.

¹⁴⁵ Slavin, *The Hébertistes to the Guillotine*, p. 18.

¹⁴⁶ Shusterman, *The French Revolution*, pp. 189-197.

¹⁴⁷ Slavin, *The Hébertistes to the Guillotine*, p. 225.

¹⁴⁸ Shusterman, *The French Revolution*, p. 198.

¹⁴⁹ *Ibidem*, p. 210.

bekritisieren.¹⁵⁰ Hij zei dat “[als de] karakters die ons regeren, in plaats van alles te willen opslokken als arenden en gieren, ijverig zouden zijn als mieren, de republiek snel triomfantelijk zou zijn”.¹⁵¹

De *Hébertistes* wilden dat de *Convention* in de zomer van 1793 maatregelen zou nemen tegen voedseltekorten. Hamsteraars van voedsel en monopolisten op de voedselmarkt moesten worden geëxecuteerd, net als rijke Fransen die de revolutie ondermijnden.¹⁵² In *Le Père Duchesne* pleitte Hébert voor het confisqueren en herverdelen van eigendommen van gevluchte *Girondins* en boeren die te weinig graan leverde aan de overheid. Daarnaast zei hij dat iedereen die niet in het leger wilde geen recht had op eigendom in de Republieken deze eigendommen zouden moeten worden verdeeld onder de *sans culottes*.¹⁵³ Om de onrust in Parijs te beheersen implementeerde de *Convention* de doodstraf voor hamsteraars en kwamen er regulaties op de graanmarkt.¹⁵⁴

De eisen van de *Hébertistes* waren een nieuwe stap in het radicaliseringsproces van de beweging, vanwege twee redenen. Om te beginnen zijn deze voorstellen een nieuwe stap in de radicalisering van het gedachtengoed, maar daarnaast toont het ook voor het eerst de invloed die de *Hébertistes* op de *Convention* hebben. De voorstellen in de krant zijn niet één vorm van versterkend mechanisme, maar twee. Het is een normatief mechanisme in de zin dat het al radicaliserende gedachtengoed versterkt wordt, maar het kan ook een machtsmechanisme zijn. Dat zou betekenen, en is niet uit te sluiten, dat Hébert zijn achterban onder de *sans culottes* tevreden wilde houden om zijn invloed te bewaken. Hoe dan ook was de publicatie van deze eisen een versterkend mechanisme in het radicaliseringsproces.

3.2.3 *Comité de Salut Public*

In september 1793 werden twee leden van de *Convention* die waren gelieerd aan de *Hébertistes* toegevoegd aan het *Comité de Salut Public*. Billaud-Varenne en Collot d’Herbois mochten deelnemen aan het comité om de ‘linkse’ radicalen in de hand te houden.¹⁵⁵ Vanuit deze positie werd de intensivering van de Terreur door de *Hébertistes* aangejaagd.¹⁵⁶ De *Hébertistes* hadden ook veel belangrijke posities in handen in publieke functies en in de *Cordeliers* clubs. Vanuit deze posities eisten ze radicale maatregelen van de regering, die volgens hen nodig waren om de revolutie te

---

¹⁵⁰ Slavin, *The Hébertistes to the Guillotine*, p. 225.

¹⁵¹ Jacques Hébert, *Le Père Duchesne*, No. 297, (Parijs, 1793).

¹⁵² Neeley, *A Concise History of the French Revolution*, pp. 190-191.

¹⁵³ Slavin, *The Hébertistes to the Guillotine*, pp. 91-92.

¹⁵⁴ Neeley, *A Concise History of the French Revolution*, p. 191.

¹⁵⁵ *Ibidem*, p. 192.

¹⁵⁶ Palmer & Woloch, *Twelve Who Ruled*, p. 55.

beschermen.¹⁵⁷ De volgers van Hébert waren voorstander van gewelddadige oplossingen om hun vijanden te vernietigen en vonden dat vrijwel alles geoorloofd was in het beschermen van de revolutie.¹⁵⁸ De toevoeging van de twee leden aan het *Comité* gaf de *Hébertistes* nog meer macht om hun gewelddadige programma door te voeren. Dit is een versterking van het radicaliseringsproces, omdat het de schaal waarop de aanhangers van Hébert hun gedachtengoed konden uitvoeren aanzienlijk vergrootte. Dit is wederom waarschijnlijk een combinatie van een normatief mechanisme en een machtsmechanisme.

Het *Comité* besloot in december 1793 onder druk van de *Hébertistes* tot het sturen van d'Herbois naar de Vendée, hij was voorstander van het vernietigen van de opstandelingen.¹⁵⁹ De invloed van de *Hébertistes* groeide verder nadat d'Herbois de opstand in Lyon brutaal had neergeslagen, met honderden doden tot gevolg. Hij keerde terug naar Parijs om zichzelf te verdedigen tegenover beschuldigingen dat de maatregelen die hij had genomen te extreem waren.¹⁶⁰ Het neerslaan van de opstand in Lyon is een normatief mechanisme in het radicaliseringsproces van de *Hébertistes*, omdat het de eerste keer is dat het genadeloze en agressieve gedachtengoed van de beweging een grootschalige, directe impact heeft gehad.

In januari 1794 verklaarde de *Cordeliers* dat Robespierre de leider van de gematigde fractie was, onder andere door zijn samenwerking met Danton.¹⁶¹ Hébert had in het begin van 1794 gemengde boodschappen over de *Jacobins*.¹⁶² Het ene moment prees hij de vriendschappelijkheid en overeenkomsten tussen de *Cordeliers* en de regering en het volgende moment schreef hij in *Le Père Duchesne* dat er “geen ruimte meer is om terug te trekken; de Revolutie afgemaakt moet worden [...] Een stap terug ruïneert de Revolutie”.¹⁶³ Deze woorden geven niet het beeld van een vriendschap met overeenkomsten tussen de radicalen en de *Jacobins*, zoals eerder door Hébert beschreven.

Een groot voedselpakket, bestaande uit 24 kilo vlees, werd in maart 1794 afgeleverd bij Hébert, waarschijnlijk een cadeau van een vriend. De ontvangst van dit pakket werd door een onbekend persoon gemeld bij het plaatselijke *Comité Revolutionnaire*, waarna zijn huis werd doorzocht. Hébert stond erop dat het voedsel verdeeld zou worden onder de armen, maar het gerucht dat de man een hamsteraar was had zich inmiddels al verspreid. Het vermoeden heerst dat Hébert simpelweg nog geen tijd had gehad om het cadeau aan te geven bij de autoriteiten, maar de

---

¹⁵⁷ Neeley, *A Concise History of the French Revolution*, p. 207.

¹⁵⁸ Palmer & Woloch, *Twelve Who Ruled*, p. 58.

¹⁵⁹ Ibidem, p. 160.

¹⁶⁰ Neeley, *A Concise History of the French Revolution*, p. 207.

¹⁶¹ Slavin, *The Hébertistes to the Guillotine*, p. 82.

¹⁶² Ibidem, p. 116.

¹⁶³ Jacques Hébert, *Le Père Duchesne*, No. 354.

mogelijkheid dat zijn vijanden het hadden opgestuurd om het daarna direct te melden kan ook niet worden uitgesloten.¹⁶⁴

Begin maart schreef Hébert in de laatste druk van zijn krant harde woorden over de gematigde politici. De “*gematigden hielden het volk tegen*” om de “*verraders*” af te maken en stuurden aan op een burgeroorlog. Deze gematigden ondermijnde de overheid, zodat ze zelf de controle konden overnemen. “*Degene die gematigheid preken zijn jullie grootste vijand*” en de *sans culottes* moesten zich tegen hen verzetten, omdat de Republiek geen stap terug mocht nemen.¹⁶⁵ Deze directe oproep tot een opstand is het laatste versterkingsmechanisme van het radicaliseringsproces van de *Hébertistes*. Het is een machtsmechanisme, omdat de harde lijn die al tijden werd gevoerd (mits de oproep gehoor had gekregen) Hébert en zijn directe aanhangers misschien had kunnen redden van de ondergang.

Op 14 maart werd Hébert samen met achttien anderen opgepakt.¹⁶⁶ De *Hébertistes* werden beschuldigd van ambities om hun eigen rijkdom en macht uit te breiden door middel van een opstand.¹⁶⁷ Op 24 maart werden alle verdachten, op één na, ter dood veroordeeld en nog dezelfde dag geëxecuteerd. Dit was het einde van de politieke macht van de radicale fractie. Tussen de veroordeling op 24 maart en de val van Robespierre zijn er naar schatting 20.000 vermeende *Hébertistes* opgepakt en veroordeeld.¹⁶⁸

Vanaf de moord op Marat groeide de invloed van de *Hébertistes* steeds meer en kregen ze een steeds groter podium om hun gedachtengoed ten uitvoer te brengen. Ondanks het feit dat Hébert voor de moord al heel radicaal was, werd ook de ideologie extremer over de tijd. Desalniettemin draait het radicaliseringsproces van de *Hébertistes* voornamelijk om de groeiende invloed op het land en minder om de radicale ontwikkeling van het gedachtengoed.

---

¹⁶⁴ Slavin, *The Hébertistes to the Guillotine*, pp. 122-123.

¹⁶⁵ Jacques Hébert, *Le Père Duchesne*, No. 355, (Parijs, 1794).

¹⁶⁶ Neeley, *A Concise History of the French Revolution*, p. 209.

¹⁶⁷ Slavin, *The Hébertistes to the Guillotine*, p. 209.

¹⁶⁸ *Ibidem*, pp. 230-245.

3.3 *Les Égaux*

3.3.1 De Revolutie van een Dode Man

Tijdens de Terreur, toen het *Comité de Salut Public* steeds meer censureerde, pleitte Francois-Noël “Gracchus” Babeuf voor een terugkeer naar het oude *Jacobinisme* en het herstel van de vrijheid van expressie. Dit was in zijn ogen cruciaal voor publieke vrijheid. Babeuf hoopte dan ook na de revolutie van juli 1794 en de val van Robespierre dat de rechten van de grondwet van 1793 weer ingevoerd zouden worden.¹⁶⁹ Hierin werd hij echter teleurgesteld en hij schreef in september dat jaar dat ondanks dat de val van Robespierre de naam van een revolutie droeg:

*“de mensen doorhebben dat het niks anders was dan de revolutie van een dode man, een tiran, als je wilt, maar dat deze zogenaamde revolutie tirannie niet deed verdwijnen, maar slechts in andere handen legde”.*¹⁷⁰

Hieruit spreekt duidelijk de afkeer voor de nieuwe regering en de teleurstelling die Babeuf had over de ingeslagen koers na de val van Robespierre. Voor de teleurstelling in de regering aan het einde van 1794 bewoog Babeuf zich binnen het politieke systeem, maar hierna radicaliseerde zijn ideeën over de *Convention* en het systeem.¹⁷¹

De *Convention Nationale* begon zich, met stijgende voedselprijzen en groeiende onrust, aan het begin van 1795 te verzetten tegen radicale elementen in de samenleving en identificeerde royalisten en ‘terroristen’ als grootste vijanden. Met terroristen werden groeperingen bedoeld die meer directe democratie wilden.¹⁷² Babeuf schreef petitie aan de *Convention* waarin hij onder andere pleitte voor onbeperkte vrijheid van pers. Toen zijn oproepen werden genegeerd werd hij steeds radicaler in *Le Tribun du Peuple*. Zijn aanvallen op belangrijke politici werden steeds heftiger, totdat er in de *Convention* aanklachten tegen hem werden ingediend en hij in januari 1795 in de gevangenis belandde. Ook Buonarroti belandde in deze periode in de gevangenis nadat hij tijdens zijn tijd in het leger geweld had gebruikt tegen mensen die in zijn ogen aristocraten waren. De gevangenis bleek een plek waar Babeuf, naast Buonarroti, meer gelijkgestemden ontmoette.¹⁷³

---

¹⁶⁹ Verena Erlenbusch, *Terrorism and revolutionary violence: the emergence of terrorism in the French Revolution*, in: *Critical Studies on Terrorism*, 8:2, (Londen, 2015), pp. 196-197.

¹⁷⁰ Gracchus Babeuf, *Journal de La Liberté de La Presse*, no. 6, (Milaan, 1794).

¹⁷¹ James Harkins, *The Socialism of Gracchus Babeuf on the Eve of the French Revolution*, in *Science & Society*, Vol. 54, No. 4, (New York, 1990), p. 434.

¹⁷² Erlenbusch, *Terrorism and revolutionary violence*, p. 198.

¹⁷³ Quack, *De socialisten*, pp. 366-368.

In de nieuwe grondwet van augustus 1795, waarin het *Directoire* in het leven werd geroepen, werden veiligheidsmaatregelen genomen tegen de risico's van directe en autocratische democratie en een terugkeer naar een monarchie.¹⁷⁴ Babeuf verzette zich na het aannemen van de nieuwe grondwet en de oprichting van het *Directoire* openlijk tegen de nieuwe koers van de Republiek en beschuldigde de politieke elite ervan zich te laten leiden door reactionairen en patriciërs. Het doel van de Republiek moest zijn om algemeen geluk te creëren, maar ze creëerden in zijn ogen algemeen ongeluk. Hij riep mensen op zich bij hem aan te sluiten en verkondigde dat geen regering de wil van het echte volk kon negeren.¹⁷⁵ In *Le Tribun de Peuple* werd zijn afkeer duidelijk naar voren gebracht. Hij schreef dat de grondwet “een misdadig werk was” en “terreur tegen het volk aan de orde van de dag was”.¹⁷⁶

3.3.2 De Sluiting van de Clubs

In november 1795 werd Babeuf vrijgelaten in een golf van vrijlatingen van staatsgevangenen onder de oude regeringen. Na deze vrijlatingen bleven Babeuf en de gelijkgestemden die hij had ontmoet in de gevangenis elkaar zien en bediscussieerden ze politieke ideeën. Zo ontstond er uiteindelijk een georganiseerde groepering en politieke club. Babeuf, Darthé, Buonarotti en Fontenelle namen de leiding van *Les Égaux*.¹⁷⁷ In dezelfde maand publiceerde Babeuf *Le Manifeste des Plébéiens*, waarin hij de grondwet van 1793 nogmaals propageerde, pleitte voor gelijke rechten voor iedereen en een verdeling van de arbeidsopbrengst voorstelde.¹⁷⁸ *Les Égaux* groeide al snel tot 2.000 leden en trok een steeds breder publiek aan, maar het *Directoire* begon meer op de club te letten.¹⁷⁹

Door zijn aanvallende uitingen in *Le Tribun*, werd Babeuf uiteindelijk vervolgd. Hij wist te ontsnappen en moest hij zich sindsdien verschuilen bij vrienden. Toen de leiders van *Les Égaux* naar buiten brachten dat ze de Christelijke godsdienst in Frankrijk wilden vervangen viel het doek voor de club. Op 28 februari 1796 werd de club gesloten. Deze sluiting was onderdeel van de golf aan sluitingen van verscheidene politieke clubs, die door het *Directoire* als bedreiging werden gezien.¹⁸⁰ Volgens *Les Égaux* zelf werd de beweging door de machthebbers weggezet als onruststokers en opruiers. Ze wilden in de ogen van het *Directoire* niks anders dan slachtpartijen en plunderingen.¹⁸¹

---

¹⁷⁴ Erlenbusch, *Terrorism and revolutionary violence*, p. 198.

¹⁷⁵ Babeuf, *Prospectus pour Le Tribun du Peuple*.

¹⁷⁶ Gracchus Babeuf, *Le Tribun du Peuple*, No. 43, (Parijs, 1795).

¹⁷⁷ Quack, *De socialisten*, pp. 364-368.

¹⁷⁸ Dingeldey, *Von unmittelbarer Demokratie zur Repräsentation*, p. 284.

¹⁷⁹ Quack, *De socialisten*, p. 372.

¹⁸⁰ Ibidem, pp. 370-373.

¹⁸¹ Sylvain Marechal, *Le Manifeste des Egaux*, (1796).

De sluiting van de club was de *critical juncture* in het radicaliseringsproces van Babeuf en zijn aanhangers. Ondanks de al bestaande radicale ideeën voor de sluiting, bewogen *Les Égaux* zich tot dan toe binnen bestaande politieke en publieke paden. Hieraan zou na de sluiting een einde komen en de afkeer voor het *Directoir* zou alleen maar toenemen. De beweging zou zich vanaf nu ondergronds moeten bewegen, wat de noodzaak voor een zekere gematigdheid geheel deed verdwijnen.

3.3.3 *Conjuration des Égaux*

In reactie op de sluiting radicaliseerde de beweging in rap tempo, omdat de schijn van gematigdheid niet geholpen had.¹⁸² In navolging op de onrust in Parijs naar aanleiding van de sluiting van de clubs, schreef Babeuf voor het eerst over plannen voor een opstand en machtsovername. Hij meende dat het Franse volk nog altijd onderdrukt werd en haar soevereiniteit moest herwinnen. Om dit voor elkaar te krijgen richtte hij een *Directoire Insurrecteur* op onder de naam *Directoire Secret de Salut Public*. Dit geheime bestuur bestond uit vier leden en moest het initiatief nemen en het volk begeleiden in het terugwinnen van hun soevereiniteit.¹⁸³ Dit is het officiële begin van de *Conjuration des Égaux* – die door sommige Marxisten wordt gezien als de eerste ware socialistische partij van de Franse Revolutie.¹⁸⁴ Babeuf wordt ook wel gezien als de eerste revolutionaire communist van de vroegmoderne tijd.¹⁸⁵ De oprichting van het *Directoire Insurrecteur* is het eerste versterkende mechanisme in het radicaliseringsproces van *Les Égaux*. Het was een eerste stap in het daadwerkelijk uitvoeren van wat tot dan toe slechts een idee was. Het is een normatief versterkend mechanisme, omdat het vasthouden aan hun ideeën de beweging in een radicalere fase brengt. Dit was het officiële startpunt voor het plannen van een samenzwering.

Na de oprichting van het *Directoire Secret de Salut Public* werd het *Manifeste des Égaux* geschreven.¹⁸⁶ In dit manifest werd – in samenhang met andere documenten – het gedachtegoed van *Les Égaux* opgeschreven.¹⁸⁷ De kern van het manifest kan worden samengevat in de volgende zin:

“Laat verdwijnen, voor eens en voor altijd, het weerzinwekkende onderscheid tussen rijk en arm, klein en groot, meesters en bedienden, regeringen en geregeerden!”¹⁸⁸

---

¹⁸² Quack, *De socialisten*, p. 373.

¹⁸³ Gracchus Babeuf, *Creation d'un Directoire Insurrecteur*, (Parijs, 1795/1796).

¹⁸⁴ Neeley, *A Concise History of the French Revolution*, p. 228.

¹⁸⁵ David Priestland, *De Rode Vlag: De wereldgeschiedenis van het communisme*, (Amsterdam, 2009), p. 25.

¹⁸⁶ Quack, *De socialisten*, p. 374.

¹⁸⁷ Neeley, *A Concise History of the French Revolution*, p. 229.

¹⁸⁸ Sylvain, Marechal, *Le Manifeste des Egaux*, (1796).

Hieruit valt het primaire doel van de samenzwering op te maken: ze wilden een samenleving creëren met economische, politieke en sociale gelijkheid en vonden dat de revolutie tot nu toe nog niet ver genoeg gegaan was. Het doel van de opstand zou in de kern een gelijke verdeling van landeigendom en de afschaffing van privébezit zijn.¹⁸⁹ Twee belangrijke onderdelen hiervan waren sociale, economische en politieke gelijkheid en de ‘collectivisering’ van de landbouw.¹⁹⁰

In de nieuwe *République des Égaux* moest er een grote nationale gemeenschap ontstaan, waarbij al het eigendom in Frankrijk uiteindelijk bij de nationale gemeenschap terecht zou komen. Alle leden van de gemeenschap zouden worden voorzien in hun behoeften, zolang ze een bijdrage leverden aan deze gemeenschap. Geld zou worden afgeschaft en individuen mochten niet meer handelen met het buitenland. Alles zou onder leiding staan van een *Administration Suprême*.¹⁹¹ Net als de *True Levellers* vonden de *Égaux* dat iedereen evenveel moest kunnen genieten van de vruchten van de aarde, deze behoorden namelijk aan iedereen toe.¹⁹² Het manifest was een nieuw versterkend mechanisme in het radicaliseringsproces, wederom normatief, dat de samenzwering naast een gezicht ook een programma gaf. De ideeën uit het manifest konden worden verspreid onder de *sans culottes*.

Het *Directoire Insurrecteur* begon met de voorbereidingen voor een gewelddadige machtsovername en een campagne voor het verkrijgen van de steun van de *sans culottes*.¹⁹³ In het kader van deze campagne verschenen er in april 1796 door heel Parijs posters met daarop het gedachtegoed van Babeuf, met als doel dit onder de inwoners van Parijs te verspreiden. Op deze posters werd ook de macht van het *Directoire* illegaal en contrarevolutionair verklaard en werd iedereen die voor de grondwet van 1793 had gestemd schuldig bevonden aan misdaden tegen het volk.¹⁹⁴ De “verraders van de Revolutie” moesten worden afgezet en bestraft.¹⁹⁵ Deze campagne was – zelfs tot de verbazing van het *Directoire Secret de Salut Public* – vrij succesvol, doordat levensmiddelen duur waren en de winter heel streng. Deze combinatie zorgde voor grote ontevredenheid en onrust bij de burgers van Parijs. *Les Égaux* schatten de hoeveelheid burgers die direct na het startsignaal de wapens op zouden pakken op 17.000 mannen en vrouwen.¹⁹⁶ Buonarroti

---

¹⁸⁹ Neeley, *A Concise History of the French Revolution*, p. 229.

¹⁹⁰ Marechal, *Le Manifeste des Egaux*.

¹⁹¹ Philippe Buonarroti, *Fragment d'un projet de décret économique*, (Brussel, 1828).

¹⁹² Marechal, *Le Manifeste des Egaux*.

¹⁹³ Quack, *De socialisten*, p. 375.

¹⁹⁴ Directoire Secret de Salut Public, *Analyse de la Doctrine de Babeuf*, (Parijs, 1796).

¹⁹⁵ Murray Rothbard, *Classic Economics: An Austrian Perspective on the History of Economic Thought Volume II*, (Auburn, 2006), p. 305.

¹⁹⁶ Quack, *De socialisten*, pp. 376-380.

had zelfs al een speech geschreven ter voorbereiding van hun overwinning, die gegeven zou moeten worden aan het volk van Parijs als het *Directoire* omvergeworpen was.¹⁹⁷

Een spion van de politie verraadde de geplande opstand van de *Conjuration des Égaux* een dag voor ze de opstand uit wilden laten breken.¹⁹⁸ In mei 1796 werd Babeuf opgepakt en begon er een proces dat een jaar zou duren. Ondanks zijn beschuldigingen van de onwettigheid van de regering, kreeg hij alle ruimte om zichzelf te verdedigen en werd de wet strikt gevolgd. Desalniettemin werd Babeuf op 26 mei 1797 veroordeeld voor samenzwering en werd hij de dag na het vonnis naar de guillotine geleid.¹⁹⁹ Zeven andere leidende figuren binnen het complot werden verbannen en 56 beschuldigen werden vrijgesproken.²⁰⁰

De campagne in de straten van Parijs was het laatste versterkende (normatieve) mechanisme in het radicaliseringsproces van Babeuf en zijn volgers. Na deze campagne leek het erop dat *Les Égaux* klaar waren om de geplande opstand te ontketenen en hun plannen voor Frankrijk waarheid te laten worden. Of dit echt zo was is de vraag, maar zelf geloofden ze in ieder geval van wel.

---

¹⁹⁷ Phillippe Buonarroti, *Discours Projeté au Peuple Victorieux*, (Parijs, 1796).

¹⁹⁸ Neeley, *A Concise History of the French Revolution*, p. 229.

¹⁹⁹ Erlensbusch, *Terrorism and revolutionary violence*, p. 201.

²⁰⁰ Quack, *De socialisten*, p. 391.

4. Vergelijking

Om te beginnen hebben de vier behandelde bewegingen overduidelijk een eigen, uniek karakter en is het lastig om ze direct naast elkaar te leggen. Er is wel één overeenkomst die er direct uitspringt: in alle versterkingsmechanismen van de radicaliseringsprocessen zijn normatief. Dit verbaast mij niet, omdat het hier gaat over de ontwikkeling en uitvoering van idealen en deze zijn per definitie normatief. Daarnaast ben ik van mening dat alle genoemde mechanismen ook *cognitive blinders* zijn, aangezien de aanhangers van de behandelde idealen er van overtuigd zijn dat de maatschappij ingericht moet worden naar hun wereldbeeld en ze alternatieven (zoals de status quo) niet accepteren.

Bij de Engelse bewegingen en *Les Égaux* valt op dat de *critical junctures* conflicten waren met de autoriteiten (aantredend, lokaal of nationaal), waar dat bij de *Hébertistes* een externe factor was, en de bewegingen *post-critical juncture* meer en meer onderdrukt en tegengewerkt werden. Dit zorgde in het geval van de *Levellers*, *Diggers* en *Les Égaux* voor een verdere radicalisering en vijandigheid tegenover de regering. De *Hébertistes* zijn hierin wederom een uitzondering. Zij hadden *pre-critical juncture* conflicten met de regering, maar hun rol in de regering en hun invloed op de regering groeide juist enorm *post-critical juncture*. Tot het laatste versterkende mechanisme als gevolg van de dreiging om opgepakt te worden, radicaliseerden de *Hébertistes* juist vanwege hun toegang tot de macht (direct en indirect).

Ook spelen in alle gevallen gedrukte werken een grote rol in het radicaliseringsproces, vooral op het gebied van het vergroten en activeren van de achterban. De mogelijkheid van het verspreiden van gedrukt werk op grote schaal is door alle vier de bewegingen intensief gebruikt in de vorm van kranten, manifesten, petitie's of pamfletten. Zonder deze middelen was geen van deze bewegingen in staat geweest om de achterban te bereiken en te vergroten of deze te radicaliseren en tot actie aan te zetten.

Alle bewegingen waren zowel *pre-critical juncture* als *post-critical juncture* al in conflict geweest met lokale en nationale regeringen. Dit conflict werd echter *post-critical juncture* intensiever en duidelijker. De intensiteit van de conflicten verschilt wel per beweging, maar eindigde voor elk van hen in het einde ervan. Alleen bij de *Hébertistes* werd dit conflict uit de *post-critical juncture* onderbroken na de *critical juncture* in een periode waarin ze juist samen optrokken met de regering en deze versterkten en beïnvloedde. Pas toen ze zelf een bedreiging gingen vormen voor de regering, kwamen ze er weer mee in conflict.

Er zijn ook een aantal interessante verschillen tussen de beide revoluties. In de Engelse casussen bestaat er *pre-critical juncture* een duidelijke overtuiging, maar die overtuiging radicaliseert

post-critical juncture. Bij de Franse bewegingen is de radicalisering van het gedachtengoed *post-critical juncture* minder, maar ligt de radicalisering veel meer op de uitvoering en de verspreiding van hun bestaande ideeën. Dit betekent niet dat er in het gedachtengoed van de Franse bewegingen en in de uitvoering en verspreiding van de bestaande ideeën in de Engelse bewegingen geen radicalisering plaatsvond, maar het zijn niet de factoren die het meest radicaliseerden. In het verlengden daarvan gingen de *Hébertistes* en *Les Égaux* steeds meer in de richting van gewelddadige confrontatie, waar dit bij de *Levellers* en *Diggers* niet of nauwelijks het geval is.

Een laatste opvallende ontwikkeling is dat de *Levellers* de controle over (een deel van) hun volgers en sympathisanten *post-critical juncture* lijken te zijn verloren. De opstand in het leger, die deels in naam van hun idealen is begonnen, is hiervan het ultieme voorbeeld. Dit verlies van controle is bij de andere bewegingen minder of niet te zien. Zij hielden grotendeels controle over hun aanhangers. Ik ben dan ook niet van mening dat de *Levellers* zelf bewust in een opstand eindigden, maar vind dat ze door sympathisanten betrokken zijn geraakt bij een opstand die om redenen begon die in eerste instantie los stonden van hun gedachtengoed. Dit gedachtengoed is echter door de grote aanhang in het leger ook een rol gaan spelen in de opstand, waardoor het met de beweging geassocieerd kon worden.

5. Conclusie

Zoals in de vergelijking te zien is zijn er veel belangrijke overeenkomsten tussen de ‘linkse’ radicaliseringsprocessen van de behandelde bewegingen. De *critical junctures* hebben bij drie van de vier een vergelijkbare oorzaak, het gebruik van gedrukt werk was intensief en wijdverspreid en alle bewegingen werden voor de *critical juncture* door de respectievelijke regeringen tegengewerkt. Daarnaast waren bijna alle versterkende mechanismen in beide revoluties normatief en *cognitive blinders*, wat naar mijn mening haast onvermijdelijk is bij het toepassen van *path dependency* op radicaliseringsprocessen.

Toch concludeer ik dat de radicaliseringsprocessen van de twee revoluties – op basis van de vier behandelde bewegingen – essentieel anders waren. In het geval van de *Levellers* en *Diggers* zien we *post-critical juncture* dat ideeën zich verder ontwikkelden en standpunten radicaler werden, maar bij de *Hébertistes* en *Les Égaux* hadden de ideeën hun vaste vorm al grotendeels bereikt op het moment van de *critical juncture* en radicaliseerden de acties en houding van de bewegingen voornamelijk. Ook was het karakter van het radicaliseringsproces in het geval van de Franse bewegingen aanzienlijk gewelddadiger dan bij de Engelse bewegingen. Dit maakt het proces naar mijn mening wezenlijk anders, ondanks de vele overeenkomsten die er te vinden zijn tussen de twee revoluties.

Path dependency theorie toepassen op de verschillende radicaliseringsprocessen gaf goede handvatten om de analyse van vier inhoudelijk verschillende ontwikkelingen goed te kunnen voltooien. Ik heb wel enigszins flexibel om moeten gaan met de definities van *critical junctures* en versterkende mechanismen, omdat er hier gewerkt moest worden met gedachtengoed en de acties van individuen. Deze kunnen per definitie veranderlijk zijn en soms ook moeilijker op een specifiek moment vast te zetten zijn. Achteraf had ik misschien nog iets vrijer met de definities om kunnen gaan, zonder de theorie uit het oog te verliezen. Desalniettemin ben ik van mening dat *path dependency* theorie ook goed toepasbaar is om radicaliseringsprocessen te kunnen analyseren en vergelijken.

Het feit dat de *Hébertistes* op meerdere punten een uitzondering zijn maakt dat ik geen harde conclusie durft te trekken, aan de hand van dit werk, over ‘linkse’ radicaliseringsprocessen in het algemeen. Om een duidelijker beeld te krijgen van radicaliseringsprocessen kan het waardevol zijn om de hier toegepaste analyse in toekomstig onderzoek op meer bewegingen in de beide revoluties toe te passen. Ook de toepassing ervan op een andere revolutie kan van toegevoegde waarde zijn op dit onderzoek.

6. Bibliografie

6.1 Primair

- Babeuf, Gracchus, *Creation d'un Directoire Insurrecteur*, (Parijs, 1795/1796).
- Babeuf, Gracchus, *Journal de La Liberté de La Presse*, no. 6, (Parijs, 1794).
- Babeuf, Gracchus, *Le Tribun du Peuple*, No. 43, (Parijs, 1795).
- Babeuf, Gracchus, *Prospectus pour Le Tribun du Peuple*, (Parijs, 1795).
- Baker, Keith (red.), *The Old Regime and the French Revolution*, (Chicago, 1987).
- Buonarroti, Phillipe, Fragment van *Discours Projeté au Peuple Victorieux*, (Parijs, 1796).
- Buonarroti, Philippe, *Fragment d'un projet de décret économique*, (Brussel, 1828).
- Hébert, Jacques, *Le Père Duchesne*, No. 233, (Parijs, 1793).
- Hébert, Jacques, *Le Père Duchesne*, No. 297, (Parijs, 1793).
- Hébert, Jacques, *Le Père Duchesne*, No. 354, (Parijs, 1794).
- Hébert, Jacques, *Le Père Duchesne*, No. 355, (Parijs, 1794).
- Germain, Charles, *La Chanson des Égaux*, (Parijs, 1796).
- Lilburne, John, *The Free-man's Freedom Vindicated*, (Londen, 1646).
- Lilburne, John, *Regal Tyrannie discovered: OR, A Discourse, shewing that all lawfull (approbational) instituted power by God amongst men, is by common agreement, and mutual consent*, (Londen, 1647).
- Marechal, Sylvain, *Le Manifeste des Egaux*, (Parijs, 1796).
- Walwyn, William, *Leveller petition To The Right Honourable The Commons of England*, (Londen, 1648).
- Winstanley, Gerrard, *A New-Years Gift for the Parliament and Armie*, (London, 1650).
- Winstanley, Gerrard, *The True Levellers Standard Advanced: Or , The State of Community Opened, and Presented to the Sons of Men*, (Londen, 1649).

6.2 Secondair

- Bittner, Egon, Radicalism and the Organization of Radical Movements, in *American Sociological Review*, Vol.28:6, (Washington D.C., 1963).
- Brux, Brandon, *Usurper or Peacekeeper? Redefining Oliver Cromwell*, (Madisson, 2018).
- Corns, Thomas, *Complete Works of Gerrard Winstanley, Volume I*, (Oxford, 2009).
- De Krey, Gary, *Following the Levellers, Volume One*, (Londen, 2017).

- Dingeldey, Philip, *Von unmittelbarer Demokratie zur Repräsentation; Eine Ideengeschichte der großen bürgerlichen Revolutionen*, (Wetzlar, 2022).
- Erlenbusch, Verena, Terrorism and revolutionary violence: the emergence of terrorism in the French Revolution, in: *Critical Studies on Terrorism*, 8:2, (Londen, 2015)
- Foxley, Rachel, *The Levellers: Radical Political Thought in the English Revolution*, (Manchester, 2015).
- Gurney, John, *Gerrard Winstanley: The Digger's Life and Legacy*, (Londen, 2009).
- Harkins, James, The Socialism of Gracchus Babeuf on the Eve of the French Revolution, in *Science & Society*, Vol. 54, No. 4, (New York, 1990).
- Higonnet, Patrice, Trauma and the 'Young Marx' Explanation of Jacobin Politics, in *Past & Present*, No. 1991, (Oxford, 2006).
- Hill, Christopher, *The Century of Revolution; 1603-1704*, (New York, 1961).
- Hill, Christopher, *The World Turned Upside Down; Radical Ideas During the English Revolution*, (Londen, 1991).
- Hindle, Steve, Dearth and the English Revolutions: The Harvest Crisis of 1647-50, in: *The Economic History Review*, Vol. 61, No. S1, (New Jersey, 2008).
- Jones, Colin, The Overthrow of Maximilien Robespierre and the "Indifference" of the People, in *The American Historical Review*, Vol. 119, No. 3, (Oxford, 2014).
- Kennedy, Geoff, Digger Radicalism and Agrarian Capitalism, in *Historical Materialism*, Vol. 14:3, (Leiden, 2006).
- Lange, Matthew, *Comparative Historical Methods*, (Londen, 2012).
- Neeley, Sylvia, *A Concise History of the French Revolution*, (Plymouth, 2008).
- Nickolson, Lars, Van Bergen, Naomi, Feddes, Allard, Mann, Liesbeth & Doosje, Bertjan, *Extremistisch Denken en Doen: Een systematische studie van empirische bevindingen over het radicaliseringsproces*, (Den Haag, 2021).
- Palmer, Robert & Woloch, Isser, *Twelve Who Ruled: The Year of Terror in the French Revolution*, (Princeton, 2005).
- Pelz, William, *A People's History of Modern Europe*, (Londen, 2016).
- Priestland, David, *De Rode Vlag: De wereldgeschiedenis van het communisme*, (Amsterdam, 2009).
- Quack, Hendrick, *De socialisten: Personen en stelsels. Deel 1: Het socialisme vóór de negentiende eeuw*, (Amsterdam, 1911).

- Rothbard, Murray, *Classic Economics: An Austrian Perspective on the History of Economic Thought Volume II*, (Auburn, 2006).
- Shusterman, Noah, *The French Revolution: Faith, Desire and Politics*, (New York, 2014).
- Slavin, Morris, *The Hébertistes to the Guillotine: anatomy of a “conspiracy” in revolutionary France*, (Baton Rouge, 1994).
- Trotski, Léon, *Geschiedenis der Russische Revolutie*, (1930), vert. Johan Valkhof, (Amsterdam, 1936).
- Worden, Blair, *The English Civil Wars: 1640-1660*, (Londen, 2009).